

Dialog og samarbeid i arbeidet mot mobbing i barnehagen

Forskningsrapport 2019

Ingrid Lund (red.)

Anne Helgeland

Bob Velibor Kovac

David Lansing Cameron og

Marianne Godtfredsen

ISBN: 978-82-7117-935-9

Omslag og tegninger hentet fra heftet «I samarbeid mot mobbing».

Lund, I. & Helgeland, A. (2018), Pedlex, Oslo.

Webdesigner Idunn Sem

07 Media ved Anne Olava Jensen og Arne Sødal

Trykk: Bjorvand & Co AS

Prosjektet er støttet av:

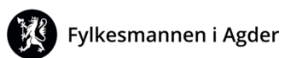
Universitetet i Agder (UiA),

Sørlandet sykehus, Avdeling for barn og unges psykiske helse (A-Bup),

Kristiansand kommune, Oppvekstsektoren,

KS og

Fylkesmannen i Agder.

KRISTIANSAND
KOMMUNE

INNHOLDSFORTEGNELSE

INNHOLDSFORTEGNELSE	3
FORORD	5
INNHold.....	6
SAMMENDRAG.....	6
ENGLISH SUMMARY	7
INNLEDNING	9
BAKGRUNN FOR PROSJEKTET	9
SAMARBEIDSPARTNERE	10
FORSTÅElsen AV MOBBING I PROSJEKTET	10
TEORETISK FORANKRING.....	11
FOR-MODELLEN	13
FLEKSIBILITET	14
OPPMERKSOMT NÆRVÆR.....	14
RAUSHET	15
FORSKNINGSPROSJEKTENE.....	15
MÅLSETTINGER OG PROBLEMSTILLINGER.....	15
DELPROSJEKT 1.....	16
DIALOG MELLOM ANSATTE OG FORELDRE SOM UTGANGSPUNKT FOR FOREBYGGING AV MOBBING I BARNEHAGEN.....	16
METODE	17
<i>Utvalget av barnehager.....</i>	17
<i>Utvalget av arbeidsgruppen</i>	17
<i>Tidsperspektiv.....</i>	18
<i>Datamateriale til analyse</i>	18
<i>Forskningsprosess og analyse.....</i>	18
FORSKNINGSPROSESSEN	20
FUNN	21
FUNN FRA DIALOGMØTENE	21
<i>Sentrale temaer som ble drøftet i dialogmøtene</i>	21
<i>Hva åpner og hva lukker dialogen</i>	21
FUNN FRA FELTNOTATER OG REFLEKSJONER I FORSKNINGSPROSESSEN	22
<i>Forberedelse til møtet</i>	22
<i>Avslutning av møtet</i>	22
FUNN FRA EVALUERING FRA ANSATTE	22

FUNN FRA EVALUERING FRA FORELDRE	22
FUNN FRA ANALYSEMØTE MED ARBEIDSGRUPPEN.	23
DELPROSJEKT 2.....	27
KARTLEGGING AV BARNEHAGEANSATTE OG FORESATTES PERSPEKTIVER PÅ MOBBING I BARNEHAGEN.	27
PROBLEMSTILLINGER	27
METODE	28
<i>Deltakere</i>	28
<i>Spørreskjema og instrumenter</i>	29
<i>Datainnsamling</i>	30
<i>Analyse</i>	30
ANSATTE	31
RESULTATER OG INSTRUMENTER.....	31
FORESATTE.....	38
RESULTATER OG INSTRUMENTER.....	38
OPPSUMMERING AV RESULTATER	45
DIALOGMODELLEN.NO	46
OPPSUMMERENDE DRØFTING.....	47
INNLEDNING.....	47
DIALOGEN ÅPNER FOR SAMARBEID OM MOBBING	48
HOLDNINGER SOM BAKGRUNN FOR DIALOGEN OM MOBBING I BARNEHAGEN	51
VOKSNE SOM MOBBER.....	53
LITTERATURLISTE.....	55

FORORD

Barn skal ikke oppleve krenkelser og mobbing i barnehagehverdagen. Det er derfor vesentlig at de ansatte i barnehagene har god kompetanse i og forståelse for hvordan man håndterer og, ikke minst, forebygger mobbing og krenkelser.

Godt forebyggende arbeid mot mobbing involverer foreldrene slik at disse sammen med barnehagen kan bidra til at ingen barn opplever å bli utestengt fra det sosiale fellesskapet. KS er derfor svært glade for å ha bidratt med vesentlige FOU-midler over tre år til utviklingen av en dialogmodell for samarbeidet mellom barnehage og foreldre i arbeidet mot mobbing.

Forsknings- og utviklingsarbeidet «I samarbeid mot mobbing i barnehagen – DIALOGMODELLEN», har resultert i en nettbasert ressurs som nå er åpent tilgjengelig for alle barnehager. Samarbeidet mellom Universitetet i Agder, Fylkesmannen i Agder, Kristiansand kommune og Sørlandet sykehus (Avdeling for barn og unges psykiske helse) har bidratt til dette forskningsbaserte verktøyet som skal sikre god dialog mellom barnehage og foreldre i arbeidet mot mobbing. Vi takker samarbeidspartnerne for alle bidrag og retter en særlig takk til professor Ingrid Lund ved Universitetet i Agder som gjennom engasjert og kunnskapsbasert prosjektledelse har sørget for å involvere kommuner, barnehager og foreldre i utviklingen av dialogmodellen.

KS ønsker hele barnehagenorge lykke til i arbeidet med å styrke dialogen med foreldrene i det forebyggende arbeidet mot mobbing!

INNHold

SAMMENDRAG

Forsknings- og utviklingsprosjektet: «Dialog og samarbeid i arbeidet mot mobbing» har sitt utgangspunkt i forskningsprosjektet «Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen».

Prosjektet er et samarbeid mellom Universitetet i Agder, Avdeling for barn og unges psykiske helse (Abup) ved Sørlandets sykehus, Kristiansand kommune, Fylkesmannen i Agder og KS; kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon i Norge.

Den overordnede målsettingen for forskningsprosjektet er *å forebygge mobbing i barnehagen gjennom dialog, med hovedfokus på de ansattes ansvar og foreldres involvering.*

Med bakgrunn i denne målsettingen ble det opprettet to delprosjekter: Et hovedprosjekt med følgende problemstillinger: a) Hvordan kan man legge til rette for dialog mellom ansatte og foreldre om mobbing i barnehagen? b) Hva fremmer og hva hemmer dialogen mellom ansatte og foreldre om mobbing i barnehagen?

Målet med dette delprosjektet var å lage en nettressurs som skulle kunne anvendes av alle barnehager i Norge som en del av det forebyggende mobbearbeidet.

Det andre delprosjektet rettet fokus mot økt forskningsbasert kunnskap om ansatte og foreldres forståelse av mobbing i barnehagekonteksten. Følgende problemstillinger ble løftet frem: a) Er det meningsfullt å snakke om mobbing blant barnehagebarn? Dette spørsmålet undersøker «konsensus» blant voksne i utvalget når det gjelder bruken av begrepet, og hvorvidt mobbing, slik de oppfatter begrepet, finnes i barnehager. b) Er det meningsfullt å bruke etablerte definisjonsaspekter av mobbing i barnehagesettingen? Dette spørsmålet undersøker forståelsen av mobbing i lys av etablerte aspekter som inngår i mobbedefinisjoner. c) Hvordan oppfatter voksne i utvalget barna som er definert som «mobbere» og «ofre»? Dette spørsmålet undersøker voksnes grunnleggende syn på tradisjonelle roller som ofte er tildelt barn i mobbesituasjoner. d) Hvilke holdninger har voksne i utvalget til mobbing i barnehagen som fenomen? Dette spørsmålet er knyttet til voksnes grunnleggende verdier angående mobbing i barnehagekonteksten, det vil si forekomst av holdninger som (1) bagatelliserer og (2) neglisjerer mobbing.

Resultatene fra prosjektene drøftes inn under følgende overskrifter:

- Dialogen åpner for samarbeid om mobbing
- Holdninger som bakgrunn for dialogen om mobbing i barnehagen
- Voksne som mobber

I tillegg har forsknings- og utviklingsprosjektet inkludert ulike formidlingsaktiviteter, både nasjonalt og internasjonalt, som en del av arbeidet for kunnskapsutvikling på feltet.

ENGLISH SUMMARY

The research and development project «Dialogue and cooperation as tools in the efforts to prevent bullying» has its basis in the research project «The child along the path of education; Bullying in kindergarten». The project is a collaboration between the University of Agder, the Department for Children's Mental Health (Abup) at Sørlandet Hospital, Kristiansand Municipality Children and Youth Services, the County Governor of Agder and KS; the Municipal Sector's Interest and Employer Organization in Norway. The main objective of the project is *to prevent bullying in kindergarten through dialogue, focusing on the responsibilities of kindergarten employees and the involvement of parents.*

With this objective in mind, two subprojects were launched. The main subproject posed the following research questions: a) How can one facilitate dialogue between kindergarten employees and parents concerning bullying in kindergarten? b) What promotes and what inhibits the dialogue between kindergarten employees and parents concerning bullying in kindergarten? The aim of this project was to create a web resource to be available for use by all kindergartens in Norway as part of the preventative work against bullying.

The second subproject was aimed at increasing research-based knowledge of kindergarten employees' and parents' understanding of the concept of bullying in the kindergarten context. The following research questions were posed: a) Is it meaningful to discuss bullying among children in kindergarten? This question examines the consensus among adults in the sample group regarding the use of the term bullying, and whether bullying, as the participants perceive the term, occurs in kindergarten. b) Is it conducive to use generally established definitions of bullying in the kindergarten setting? This question examines the understanding of bullying in view of established aspects forming the generally accepted definitions of bullying. c) How do the adults in the sample perceive the children who are defined as

«bullies» and «victims»? This question examines the basic views of the adults on traditional roles often assigned to children in bullying situations. d) What sort of attitudes exist among the adults in the sample towards bullying in kindergarten as a concept? This question examines the basic values of adults regarding bullying in the kindergarten context, i.e. the occurrence of attitudes that (1) trivialize and (2) neglect or ignore bullying.

INNLEDNING

BAKGRUNN FOR PROSJEKTET

Forsknings- og utviklingsprosjektet: «Dialog og samarbeid i arbeidet mot mobbing» har sitt utgangspunkt i forskningsprosjektet «Hele barnet, hele løpet, Mobbing i barnehagen» (Lund, Helgeland, Kovac, Nome, Cameron, Godtfredsen, 2015). Målsettingen med nevnte prosjekt var å bidra med kunnskap for å forebygge mobbing i barnehagen, og hadde barnas opplevelse, de ansattes ansvar og foreldres involvering som kjernepunkter.

Antagelsen om at mobbing er intensjonelt fra utøverens side har blant annet medført at man ikke har satt søkelys på mobbing hos barn under skolepliktig alder, med begrunnelse i at så små barn ikke er i stand til å mobbe intensjonelt. Men mobbing skjer i barnehagen, og et mobbeforløp kan starte i barnehagen. Tallene fra nasjonal og internasjonal forskning varierer, men hovedtyngden av resultater fra forskning viser at mellom 6% og 12% av barn i barnehagen blir mobbet (Helgeland & Lund, 2016; Kirves & Sajaniemi, 2012; Perren, 2000).

De negative konsekvensene av mobbing er godt forskningsdokumentert, og nasjonale og internasjonale undersøkelser fremhever konsekvensene av mobbing for barn og unges psykiske helse og livskvalitet. Fosse (2006) fant at nesten 50% av voksne som søkte hjelp ved en psykiatrisk poliklinikk, hadde vært utsatt for mobbing i barne- og ungdomsårene. Jo mer alvorlig mobbingen hadde vært, desto mer alvorlige og langvarige var både angst- og depresjonsdiagnosene. I en stor metaanalyse av 29 forskjellige studier ble det dokumentert at ved oppfølging syv år etter at barn ble utsatt for mobbing hadde barnet i gjennomsnitt dobbelt så stor risiko for depresjon og andre relaterte problemer (Ttofi, Farrington, Lösel & Loeber, 2011).

Rammeplanen er klar:

Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette. Barnehagen skal være et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap. Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Videre står det på side 29:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for lek, og fremme læring og dannings som grunnlag for allsidig utvikling (...) Foreldrene og barnehagens personale har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling.

Forsknings- og utviklingsprosjektet «Dialog og samarbeid i arbeidet mot mobbing» har samarbeid mellom foreldre og ansatte som sitt utgangspunkt i arbeidet mot mobbing i barnehagen. I en barnehage der voksne samarbeider godt med barn, hverandre og foreldre, og stadig utfordrer og utvikler egen samarbeidskompetanse, har mobbeprosesser dårligere kår (Lund & Helgeland, 2018) .

SAMARBEIDSPARTNERE

- Universitet i Agder, Pedagogisk Utviklingssenter (PULS)
- Sørlandets Sykehus, avdeling: Barn og unges psykiske helse (A-BUP)
- Kristiansand kommune, oppvekstsektoren
- Fylkesmannen i Agder
- KS; kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon i Norge.

FORSTÅElsen AV MOBBING I PROSJEKTET

I dette prosjektet anvender vi definisjonen fra «Hele barnet, hele løpet»:

Mobbing er handlinger fra voksne eller barn som hindrer barns opplevelse av å høre til, være en betydningsfull deltager i fellesskap og mulighet til medvirkning. (Lund et.al, s. 45).

Tidligere definisjoner av mobbing er hovedsakelig designet med tanke på å måle forekomster av mobbing. I den nye forståelsen fokuseres det mindre på antall hendelser, tidsperspektiver, aggresjon, makt og intensjonalitet, og mer på voksnes handlinger og grunnleggende behov som blir hindret der mobbing forekommer. Et viktig aspekt i denne definisjonen er at det ikke lages et skarpt skille mellom den som mobber og den som er mobbet. Det argumenteres for at tradisjonelle definisjoner som i utgangspunktet tildeler roller som mobber og offer fører til en uheldig posisjonering hos alle aktører når det gjelder håndtering av mobbesituasjoner. Til tross for at den nye forståelsen kan kritiseres for å være mer vag og mindre målbar, er denne definisjonen mer anvendelig i praksis. Økt fokus på grunnleggende menneskelige behov som blir rammet der mobbing skjer, danner et godt utgangspunkt for å avdekke, håndtere, stoppe, følge opp, og til syvende og sist forstå på en helhetlig måte de dype følelser som eksisterer mellom ulike parter i en mobbekonflikt. Det ultimate målet er å fremme en forståelse av mobbing som kan føre til at barnehagen og den enkelte ansatte legger til rette for et

inkluderende leke-miljø og økt livskvalitet for alle barna i barnehagen. Økt fokus på menneskelige behov og subjektivitet kan føre til at barn i større grad kjenner seg som en betydningsfull deltaker i fellesskapet der det enkelte barns stemme har en betydning.

I samarbeidet mellom barn, foreldre og ansatte blir altså fokuset flyttet fra hyppighet, tidsaspekt og rollefordeling, til dialoger om hvordan samarbeidet kan føre til inkludering av alle barn i barnehagen. Utgangspunktet for forebygging, tiltak og oppfølging av mobbing blir da å få tak i barnets opplevelse av å være inkludert i fellesskapet og mulighetene til medvirkning for den enkelte i fellesskapet. Med utgangspunkt i barnets opplevelse, voksnes kunnskap om barn, og konkrete tiltak som oppstår gjennom dialog, kan inkluderende fellesskap i barnehagen utvikles.

TEORETISK FORANKRING

For å forstå menneskets atferd, emosjoner, holdninger og handlinger ut ifra alternative forståelsesrammer til den individbaserte, er det blitt hentet fra ulike retninger innenfor både det psykologiske, sosiologiske og filosofiske landskap. De sentrale teoretiske ideer i dette prosjektet bygger på en forståelse der barnets kompetanseutvikling forstås som en dynamisk utveksling mellom indre og ytre forutsetninger, nemlig psykologiske og biologiske forutsetninger, sosiokulturelle handlingskontekster og materielle handlingskontekster (Nygren, 2008). Mobbing blir da tolket og analysert ut ifra en forståelse av at barn som blir mobbet og mobber andre, alltid må sees i forhold til de relasjoner og den kontekst de befinner seg i. Det betyr i denne sammenhengen at barnehagens kultur og relasjoner, samt holdninger og forventninger til barn fra foreldre og de ansatte i barnehagen, er sentrale faktorer som påvirker barnehagens miljø.

I tillegg ønsker vi å anvende aktuell og relevant kunnskap fra de siste tiårs småbarns- og tilknytningsforskning. Denne kunnskapen har gitt oss ny forståelse av de minste barnas dype sosiale interaksjon (Abrahamsen, 1997; Fonagy, 2001; Johansson, 2002; Løkken, 2000; Stern, 2002; Winnicott, 2003). Ikke minst har forskning på toddlerkultur ved bl.a. Gunnvor Løkken (2000) og Eva Johansson (2013) rettet oppmerksomheten mot små barns sterke sosiale bånd som kroppslige før-språklige og før-kognitive fenomener. Denne forskningen støtter seg teoretisk på eksistensialistiske moral-filosofier som Løgstrup og Levinas, samt Merleau-Pontys kroppslighetsfilosofi. Kjennetegnet ved en slik tilnærming er at den første og mest grunnleggende hendelse i møtet mellom mennesker er gjensidig ansvarlighet og samhörighet. Anvendt på empiriske data omkring små barns kommunikasjonsformer og samværsmåter, gir

det et grunnlag for å forstå sosial kompetanse og evne til empati blant små barn som en prekognitiv disposisjon nedlagt i deres umiddelbare kroppslige tilstedeværelse i verden – ikke som tillærte måter å forstå sin plass i et sosialt samspill basert på kognitive prosesser (Nome, 2017).

En slik tilnæringsmåte vil måtte ha betydning for vår forståelse av mobbing i barnehagen på to måter. For det første fordi det krever *en ny teoretisk drøfting rundt opprinnelsen til aggresjon*. Dersom vi fraviker et tradisjonelt freudiansk syn på aggresjon, eller Vaillancourt og kollegaers (2003) forestilling av maktbehov som grunnleggende drivkrefter i menneskets natur, må tilsynekomsten av aggresjon mellom barn forstås og begrunnes annerledes. For det andre vil det åpne opp for *nye perspektiver på mobbeforebyggende arbeid*.

Blant nyere teoretikere innen utviklingsteori, som også er tilknytningsteori, er blant annet den ungarsk/britiske psykoanalytiker Peter Fonagy, i dag leder av Anna Freuds institutt i London. Med begrepet *mentalisering* beskriver Fonagy (2004) hvordan barnet, gjennom tilknytningsrelasjonen, gradvis utvikler fornemmelsen av et eget selv, som kan oppfatte egne og andres følelser og uttrykke dem på symbolsk nivå gjennom tale og handling – og som danner grunnlag for empati og intersubjektiv kommunikasjon og relasjon med andre mennesker (Hart & Schwarts, 2009, s. 15). Dette perspektivet er sentralt for å forstå små barns følelser, atferd og handlinger, både når det gjelder den som mobber og den som blir mobbet. I denne teoretiske tilnærmingen vektlegges der også hvordan voksne utvikler evnen til mentalisering (Skårderud, 2008) gjennom livet i møte med andre mennesker og ulike situasjoner. Her blir foreldre og ansattes evne til å oppfatte både egne og barns følelser når barn utsettes for krenkelser som mobbing avgjørende for hvordan mobbing forstås, møtes og håndteres. Med utgangspunkt i en forståelse av at det alltid er de voksne i hjem og barnehage som er ansvarlige for små barns sosiale, emosjonelle og kognitive utvikling, vil det derfor være avgjørende at foreldre og ansatte i barnehager samarbeider i arbeidet mot mobbing. Forskning viser at både foreldre og ansatte i barnehage opplever at samarbeidet utfordres aller mest dersom det dreier seg om en utfordrende tematikk (Humphrey & Crisp, 2008; Sunnevåg, 2012). Mobbing er et sårbart tema som, både for foreldre til den som blir mobbet og den som mobber, kan være utfordrende å ta opp både med andre foreldre og med ansatte i barnehagen. Her er dialogen helt sentral. Uten dialog blir det ikke samarbeid. Bakhtins (1984) dialogfilosofi vektlegger gjensidighet, symmetri og berikelse. Hans begrep «answerability» er knyttet opp til dialogen der ansvaret i og for dialog har en dobbel mening, relatert til *vår evne*

til å svare og vårt *etiske ansvar* i og for dialog. Bakhtin-forskeren Holquist (2002, s. 56) definerer Bakhtinsk ansvar på følgende måte:

The world addresses us and we are alive and human to the degree that we are answerable, i.e. to the degree that we can respond to addressivity. We are responsible in the sense that we are compelled to respond, we cannot choose but give the world an answer. (...). I am always answerable for the response that is generated from the unique place I occupy in existence.

I vår sammenheng kan vi anvende denne forståelsen når vi ønsker å fremme en dialog mellom foreldre og ansatte om mobbing i barnehagen. Begge parter anses å være likeverdige og ansvarlige når det gjelder å bruke sine erfaringer, tanker og opplevelser knyttet til tematikken mobbing, og å ta dem med inn i dialogen. Ansatte og foreldre har også et felles ansvar for at den og de reaksjoner som måtte bli et resultat av dialogen fører frem mot konkrete handlinger. Bakhtin (1984) knytter dette ansvaret opp mot et moralsk ansvar; et krav der den enkelte som subjekt er ansvarlig for å svare på en måte som ikke krenker eller fortrenger den andres mulighet til å tre frem i dialogen. For det er i dialogen vi finner oss selv og hverandre. Det å være er å svare på den andres respons, og gi den andre vårt svar tilbake. I dette rommet er det muligheter for nye ideer og forståelser som igjen kan føre til nye handlinger. Forebygging av mobbing i barnehagen er avhengig av denne dialogen.

FOR-MODELLEN

Med bakgrunn i denne teoretiske forståelsen løftet vi frem tre kjerneområder som skulle følge forskningsprosjektets utarbeidelse og gjennomføring og være en del av den endelige versjonen av Dialogmodellen.

Fleksibilitet

I møte med mobbing er det som ansatte og foreldre lett å kjenne på frustrasjon over å ikke bli hørt og forstått. Man kan oppleve at det er iverksatt ulike tiltak både for å forebygge, stoppe og håndtere mobbing. I slike sammenhenger stiller det store krav til fleksibilitet hvor ansatte og foreldre må være i stand til å se situasjonen fra andres synsvinkler. Det krever ønske om å kunne revurdere egne synspunkter, villighet til å la seg bevege og å være åpen for andres innspill.

Oppmerksomt nærvær

Når voksne skal samarbeide om problemstillinger relatert til mobbing krever det at alle retter hele sin oppmerksomhet inn mot mobbing. Å være oppmerksomt nærværende har to kjernekomponenter: **1) Vær her-og-nå.** Det betyr at man er fullt og helt tilstede i det som skjer her og nå. Mobilen legges bort, konflikter på hjemmebane, jobberelatert problematikk m.m. settes på vent.

2) Nær. Ta egne tanker og følelser som oppstår underveis på alvor. Tenk gjennom hvordan de kan formidles på en god måte til andre. Dette er spesielt viktig når man kjenner på irritasjon, sinne, frykt og andre følelser som lett kan ta sine egne ville veier.

Raushet

En god dialog kjennetegnes av at meninger nyanseres og utvides, og at temaer som diskuteres kan fremkomme i nytt lys. Meningen med dialogen i denne sammenheng er bevegelse mot et felles mål: å forebygge, stoppe og håndtere mobbing. En god dialog handler om at alles stemmer skal komme frem. For å få til en god dialog er det helt nødvendig med RAUSHET for andres synspunkter og uttrykksmåter. Når man som foreldre og barnehageansatte møtes i dialog omkring mobbing, vil man møte forskjellige følelser, meninger og verdier. Da blir det viktig å være åpen og interessert i møte med det den andre formilder, ikke minst når det er forskjellig fra det man selv tenker. Å være raus innebærer en holdning basert på vennlighet og velvillighet: vi vil hverandre vel og vi vil at barna våre skal ha en god hverdag.

FORSKNINGSPROSJEKTENE

MÅLSETTINGER OG PROBLEMSTILLINGER

Den overordnede målsettingen for forskningsprosjektet er *å forebygge mobbing i barnehagen gjennom dialog, der de ansattes ansvar og foreldres involvering er hovedfokus.*

Delprosjekt 1

Dialog mellom foreldre og barnehageansatte som utgangspunkt for forebygging av mobbing

1. Hvordan kan man legge til rette for dialog mellom ansatte og foreldre om mobbing i barnehagen?
2. Hva fremmer og hva hemmer dialogen mellom ansatte og foreldre om mobbing i barnehagen?

Delprosjekt 2

Dialog og samarbeid omkring et alvorlig tema som mobbing, utfordrer både holdninger og handlinger der dialogen skal ha gode levekår. Derfor ønsket vi gjennom dette forskningsprosjektet å øke den forskningsbaserte kunnskapen om ansatte og foreldres forståelse av mobbing i barnehagekonteksten. Følgende problemstillinger ble løftet frem:

1. Er det meningsfullt å snakke om mobbing blant barnehagebarn? Dette spørsmålet undersøker «konsensus» blant voksne i utvalget når det gjelder bruken av begrepet, og hvorvidt mobbing, slik de oppfatter begrepet, finnes i barnehager.
2. Er det meningsfullt å bruke etablerte definisjonsaspekter av mobbing i barnehagesettingen? Dette spørsmålet undersøker forståelsen av mobbing i lys av etablerte aspekter som inngår i mobbedefinisjoner.
3. Hvordan oppfatter voksne i utvalget barna som er definert som «mobbere» og «ofre»? Dette spørsmålet undersøker voksnes grunnleggende syn på tradisjonelle roller som ofte er tildelt barn i mobbesituasjoner.
4. Hvilke holdninger har voksne i utvalget om mobbing i barnehagen som fenomen? Dette spørsmålet er knyttet til voksnes grunnleggende verdier angående mobbing i barnehagekonteksten (dvs. forekomst av holdninger som (1) bagatelliserer og (2) neglisjerer mobbing).

DELPROSJEKT 1

DIALOG MELLOM ANSATTE OG FORELDRE SOM UTGANGSPUNKT FOR FOREBYGGING AV MOBBING I BARNEHAGEN

For å besvare problemstillingene har vi valgt en kvalitativ, hermeneutisk forskningstilnærming med inspirasjon fra aksjonsforskning. En kvalitativ tilnærming innebærer at man går i dybden for å undersøke og fortolke fenomener i sin «naturlige setting» (Creswell, 2007). I dette forskningsprosjektet har vi definert «naturlig setting» som dialogmøter hvor barnehageansatte og foreldre møtes til samtale om hvordan de kan samarbeide om å forebygge mobbing i barnehagen.

Aksjonsforskning vektlegger deltakerorientering i forskningsprosessen. Metoden befinner seg i en gråsoner mellom tradisjonell forskning og praktisk innovasjonsarbeid, der målet og innovasjonen er, via aksjon og/eller handling, å forbedre virksomhetens praksis (Eilertsen, 2004). Praksis i barnehagene har tradisjonelt vært foreldremøter preget av informasjon fra barnehagen til foreldre. Vi ønsket å videreutvikle en metode for et annerledes foreldresamarbeid: et dialogmøte til bruk i alle landets barnehager. Målsettingen er bedre samarbeid mellom barnehage og hjem, og mellom foreldre, i arbeidet mot mobbing.

Aksjonsforskning er preget av en frem-og-tilbake-prosess, og av at nye ideer prøves ut og evalueres (Tiller, 2004, s. 150). Aksjon og forskning har gått «hånd i hånd» gjennom hele forskningsprosessen. Forskerne har deltatt i/vært ansvarlige for gjennomføring av dialogmøtene. Ved utprøving og gjennomføring av dialogmøtene har vi vekslet på å lede møtene og å være *observerende deltakere* (Malterud, 2011, s. 156). Det har gitt oss mulighet til refleksjoner både «i praksis» og «over praksis» (Schön, 2001) gjennom hele prosessen. Refleksjoner i prosjektgruppa i etterkant av møtene har bidratt til tilpasninger av struktur og prosess underveis. Fortolkninger av datamaterialet, evalueringer, samt dialoger med representanter fra barnehager, foreldrerepresentant og representant fra oppdragsgivere halvveis i forskningsprosessen, har bidratt til at brukerperspektivet har vært sentralt i prosessen og i det ferdige produktet: en nettbasert dialogmodell.

Etter prosjektets avslutning og ferdigstillelse av Dialogmodellen har 2 barnehager prøvd ut nettmodellen for evt. ny tilpasning før endelig lansering av modellen høsten 2019.

METODE

Utvalget av barnehager

Utvalget bestod av 6 barnehager: 3 kommunale barnehager og 3 private, alle i Sør Norge. Utvalget ble foretatt av fagansvarlig i Oppvekstetaten som kontaktet barnehageansvarlig i 3 ulike kommuner. En barnehageansvarlig i hver kommune valgte deretter ut 2 barnehager fra hver kommune, 1 offentlig og 1 privat. Det ble vektlagt at barnehager av ulik størrelse skulle representeres, samt barnehager fra både by og bygd. Forskjellene varierte fra den største barnehagen med 45 ansatte, og 159 barn, til den minste barnehagen med 12 ansatte og 54 barn.

Utvalget av arbeidsgruppen

Fra hver av de 6 barnehagene deltok:

- En assistent/fagarbeider
- En pedagogisk leder
- En styrer
- En foreldrerepresentant

En representant fra KS og en representant fra Fylkesmannen i Agder deltok som observatører i møtet i tillegg til to forskere og prosjektkoordinator.

Tidsperspektiv

Dialogmøtene ble avholdt høsten 2017, mens arbeidet med utviklingen av dialogmodellen har vært en kontinuerlig frem-og-tilbake-prosess i perioden januar 2017 til desember 2019.

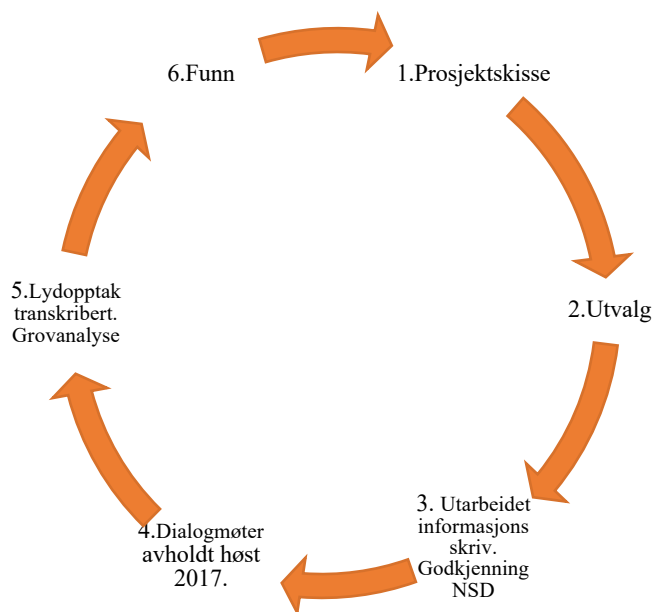
Datamateriale til analyse

- Transkribert tekst fra lydopptak av dialogmøtene
- Evalueringsskjema fra barnehageansatte og foreldre etter dialogmøtene
- Drøfting av funn med ansatte i barnehager, foreldrerepresentant i barnehager og 2 representanter fra oppdragsgivere
- Møtereferater/logger/refleksjoner over erfaringer fra de ulike stadier i prosessen

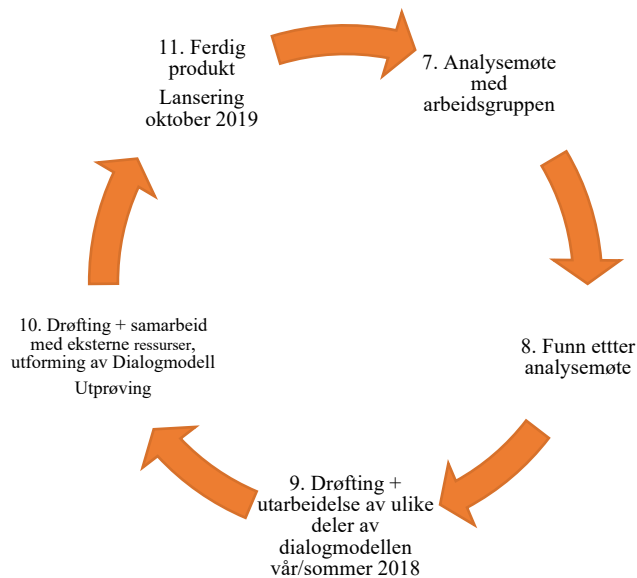
Forskningsprosess og analyse

Vår inspirasjon fra aksjonsforskning gjorde at vi hadde noen klare målsettinger om hva vi ønsket å finne ut av, jfr. problemstilling 1 og 2 (McNiff, 2013). Analysen ble foretatt i to trinn i forskningsprosessen, først i tilknytning til dialogmøtene, deretter til transkribert materiale fra arbeidsgruppene i etterkant av dialogmøtene.

Første del av forskningsprosessen kan illustreres på følgende måte:

Andre del av forskningsprosessen kan illustreres slik:

Vi har videre tatt utgangspunkt i en fire-steps-metode for tekstanalyse, nemlig Systematisk tekstkondensering (STC) for å 1) danne et helhetsinntrykk, 2) identifisere meningsbærende enheter, 3) abstrahere innholdet i de meningsbærende enheter, 4) sammenfatte betydningen av dette (Malterud, 2011, s. 98).

Steg 1 i STC: Transkribering av lydopptak fra dialogmøtene ble foretatt ganske umiddelbart etter at møtet var avholdt. Datamaterialet ble gjennomlest i sin helhet flere ganger.

Steg 2 i STC: Nye gjennomlesinger og analyse ble foretatt etter at alle møtene var avholdt, og resulterte i funn av kategorier med hensyn til:

- de temaer som foreldre og barnehageansatte var opptatt av i møtet
- spørsmål som åpner og lukker for dialogen
- funn fra feltnotater og refleksjoner i forskningsprosessen

Steg 1 og 2 i STC inngår i *første del* av forskningsprosessen. I *andre del* av forskningsprosessen ble resultatene forelagt en arbeidsgruppe for drøfting og ny analyse med den hensikt å «abstrahere innholdet i de meningsbærende enheter» (steg 3 i STC). Drøftingen

resulterte i nye perspektiver som prosjektgruppen tok med i den videre utformingen av Dialogmodellen, (steg 4 i STC) som er å «sammenfatte betydningene» av hele analyseprosessen.

FORSKNINGSPROSESSEN

Prosjektskisse m/tidsplan ble utformet, og rammer og sentrale dialogiske premisser for dialogmøter ble utformet med bakgrunn i erfaringer fra forskningsprosjektet «Hele barnet, hele løpet, mobbing i barnehagen» (2015), samt forskning og etablert kunnskap knyttet til dialog (Eide, 2007; Olson, Seikkula & Ziedonis, 2014; Seikkula et al., 2003)

- Tidsperspektiv på dialogmøte: kveldstid: 2 – 2,5 timer
- Velkomst: knytte innledning til forebygging av mobbing og foreldresamarbeid
- Konkretisering og begrepsavklaring av dialogiske premisser (f.eks. åpne, reflekterende spørsmål, bekreftelse, alles utsagn skal respekteres).
- **FOR**-dialogens logo ble utarbeidet, basert på verdier som **F**leksibilitet, **O**ppmerksomt nærvær og **R**aushet
- Ulike case til bruk som utgangspunkt for dialog ble utformet med fokus på hvordan de voksne kan samarbeide til barns beste. Vi bestemte oss for bruk av ett felles case i dialogmøtene.
- Informasjonsskriv ble utarbeidet og sendt alle foreldre via barnehagene, samt forslag til invitasjon til dialogmøte. Av informasjonsskrivet fremkommer at det vil bli tatt lydopptak av dialogmøtet som vil bli brukt i forskningen. Det ble opplyst om at det ville bli dannet en arbeidsgruppe underveis med styrer samt representant fra foreldreutvalg. Godkjenning fra NSD.
- Gjennomføring av dialogmøtene høst 2017. Det ble foretatt fortløpende evaluering av dialogmøtene med tanke på struktur, innhold og prosess underveis. Foreldre og barnehageansatte fikk utdelt evalueringsskjema og de utfylte skjemaene var en del av datamaterialet. Det var bl.a. tenkt at prosjektleder skulle ha ansvar for dialogmøtene. Dette ble endret underveis slik at prosjektdeltakerne fikk ansvar for to møter hver, for å unngå at resultatet kunne relateres kun til én person.
- Etter at dialogmøter var avholdt i alle barnehager, og alle lydopptak var transkribert, ble analyseprosess påbegynt (jfr. steg 1 og 2 i STC).

Sentrale temaer som ble drøftet i dialogmøtene

- Hva er foreldres ansvar i forebygging av mobbing, og hva er barnehagens ansvar, med tanke på at alle barn skal oppleve å være inkludert i vennskap og lek?
- Bursdagsselskaper: Hvem skal inviteres, hvordan skal invitasjonene foregå?
- Hva med de barna som aldri blir invitert hjem til venner?
- Har foreldrene ansvar for andre barn enn sine egne? På hvilken måte?
- «Play-dates» ble drøftet i flere dialogmøter, samt dannelse av facebook-grupper hvor foreldre kan foreslå å møtes på lekeplassen e.l. f.eks. på lørdager.
- Hva er barnehagens ansvar i uteleken? Hvordan legge til rette for at alle barn blir sett og inkludert?
- Barnehagens forhold til taushetsplikt, f.eks. når et barn blir slått av et annet barn, og informasjon og samarbeid med foreldre.

Hva åpner og hva lukker dialogen

- *Åpne spørsmål* åpner dialogene. Eksempel: «Hva tenker dere om det som...?» eller «Hva tenker dere er foreldres ansvar, og hva tenker dere er barnehagens ansvar?» «Hvem kan ta ansvar for...?»
- *Bekreftelse* fra dialogleder er avgjørende for dialogene. Eksempel: «Dette var spennende. Det må vi høre mer om», «Dere trenger mer hjelp fra de ansatte, er det sånn du tenker?»
- *Utfordre* gjennom å invitere de som ikke «roper høyest». Eksempel: «Er det andre på gruppen som har lyst til å si noe?» «Er det andre som har lyst til å kommentere det som nå ble sagt?» Det kommer ofte flere svar ved denne type spørsmål. I etterfølgelsen av denne type spørsmål er det da viktig at leder har ett bevisst forhold til å spørre de som ønsker det og som *ikke* har svart tidligere.
- *Vi takker* alltid for innspillene som kommer. Eksempel: «Tusen takk skal du ha. Andre som har andre ting? Da tar vi et innspill til.»

FUNN FRA FELTNOTATER OG REFLEKSJONER I FORSKNINGSPROSESSEN

Forberedelse til møtet

- Invitasjon sendt ut i god tid, og påminnelse viktig. Det ble drøftet hvor sterkt påtrykk man kan gi foreldrene om å komme, ettersom oppmøte ofte er variabelt til vanlige foreldremøter, noe som også gjenspeilet seg i oppmøte til dialogmøtene.
- Møteleder er viktig. Denne bør forberede en kort innledning ved oppstart.
- Det er en forutsetning at alle ansatte er med.
- Gjøre møte litt uformelt f.eks. litt kaffe, te, kjeks.
- Ha klart bord og rom til gruppearbeid for alle, både ansatte og foreldre.

Avslutning av møtet

- Avklare ansvaret for videre jobbing med noen av de temaer som er blitt snakket om i løpet av kvelden. Eksempel: «Og så er jo spørsmålet: Hvordan kan dette gjøres i praksis, hvem skal følge dette opp?», «Hvordan skal vi vite at dette har vært en kveld som har ført til noe?», «Nå har vi to forslag til tiltak: Det ene er å snakke med foreldre, det andre er å snakke med barnehagen. Da må vi spør dere ansatte: Når foreldre kommer til dere og forteller om en slik episode som har skjedd, hva tenker dere da?»
- Vi opplevde at tidsrammen og strukturen fungerte godt.

FUNN FRA EVALUERING FRA ANSATTE

De kjernetemaene som går mest igjen kan oppsummeres med disse sitatene:

- «At ansatte og foreldre får en felles forståelse for barns beste både hjemme og i barnehagen.»
- «Bidro til åpenhet som personalet og foreldre kan løse sammen.»
- «Fint å høre hva foreldrene var opptatt av.»
- «Fellesskapet med foreldrene.»
- «Blitt mer bevisst på hvordan vi i barnehagen jobber med de forskjellige sakene vi har.»

FUNN FRA EVALUERING FRA FORELDRE

De kjernetemaene som går mest igjen kan oppsummeres ved disse sitatene:

- «En ærlig og god dialog med barnehagen om hva vi sammen kan gjøre.»

- «Bli kjent med andre foreldre.»
- «Vite hva andre foreldre mener og barnehagen mener.»
- «Fint å møte andre foreldre og ha god tid til å snakke om hvordan vi vil ha det og hva vi kan gjøre for hverandres barn.»
- «At alle fikk være aktive.»
- «Fikk aha-opplevelse – økt fokus på viktig tema.»
- «Bevisstgjøring og informasjon om temaet mobbing.»

En mindre gruppe (25, blanding av foreldre og ansatte) ønsket mer tid i dialogmøte. Enkelte ønsket mindre grupper. Noen opplevde forvirring i bruk av casen. Noen ønsket større forpliktelse fra foreldre. Et mindretall ønsket at foreldre kunne deles inn etter de avdelinger barna gikk på i gruppearbeid. Det var ingen enhetlige tydelige råd/tilbakemeldinger på endringer.

FUNN FRA ANALYSEMØTE MED ARBEIDSGRUPPEN.

Den andre analyserunden (steg 3 og 4 i STC) fant sted etter at grovanalysen (steg 1 og 2 i STC) var foretatt. Prosjektgruppen la frem de temaer som fremkom som sentrale, og våre fortolkninger av dialogprosessen: Hva åpner og hva lukker i samtalen mellom barnehageansatte, foreldre og den som leder dialogen?

For å skape struktur ble arbeidsgruppen delt inn i mindre grupper etter barnehage og fikk spørsmål å drøfte ut fra informasjon om funn og etter erfaringer med å delta i dialogmøte i sin barnehage.

Spørsmål som ble stilt til gruppene:

- Organisering før møtet: Hvordan skal invitasjonen formuleres til foreldre?
- Innledning. Hvem skal ønske velkommen? Rammer/innhold. Hva er viktig å ha med i innledningen?
- Erfaringer fra dialogen i gruppene. Hva fremmet og hva hindret dialogen?
- Hvordan fungerte casene?
- Hvordan fungerte avslutningen? Konkretisering av tiltak for videre samarbeid?

Organisering før møtet

- Lage en invitasjon som gjør at foreldrene har lyst til å komme. Drøfte på møte med Samarbeidsutvalget hva som kan gjøres. F.eks. snakke med foreldre i garderobe, sende SMS i tillegg til innkalling.

Innledning

- Få fram budskapet kjapt og tydelig ift. hvorfor det er viktig å jobbe med temaet. «Hvordan kan vi sammen utgjøre en forskjell?»
- Styrere kan ta ansvar for å lede dialogmøte, men «må ha hjelpere.»
- Begynn med formålet for modellen, hva den skal brukes til, forklare modellen. Gi kort informasjon på historikk, hvordan modellen ble til.
- Gjerne bruke en artikkel, bilde eller PowerPoint-presentasjon for å fange oppmerksomheten.
- Viktig at man forklarer hva som skal skje i møtet, praktisk informasjon og rammer rundt møtet.
- Presentere agenda og mål for kvelden.
- Viktig å få frem at det er bra at foreldrene er der. Det er hva vi sammen kan få til som kan hjelpe barna.
- Viktig å samarbeide, også når noe er vanskelig.
- Viktig å få frem hva de ulike begrepene betyr – at alle får en felles forståelse.
- Skal representanter fra SU være med å lede møtet? Hvis det er foreldre som ønsker er det fint om de deltar.
- Styrer kan ta med i innledningen at dette er noe som er bestemt sammen i SU.
- Ta med hvorfor samarbeidet er så viktig – eller kan det stå på invitasjonen?
- Skrive «innkalling» eller «velkommen» til foreldremøte?
- Foreldremøtene på skolen er obligatoriske. Ønsker vi at foreldremøtene i barnehagen skal være det?

Erfaring fra dialogen i gruppene. Hva fremmet og hva hindret dialogen?

- Få med tips til gruppearbeid slik at alle får sagt sitt. Ta en runde slik at alle kan få mulighet til å komme til orde, men ingen må bli presset. Det må være lov å si pass.
- Det fremmet dialogen at vi satt i hver våre rom (ikke alle barnehager hadde mulighet til en slik organisering).

- Dialogen var bra i gruppene. Det som fremmet dialogen var at gruppene var små og at gruppene var fysisk adskilt uten å ha forstyrrelser.
- Alle fikk ordet i foreldregruppe ved bruk av ordstyrer. Bra at noen tar ansvaret for at alle blir hørt og at man tar runden rundt bordet.
- Alle kom godt i gang, men dette tok litt tid i foreldregruppen. I ansattgruppen gikk det fort, da alle var godt kjent med hverandre.
- Dialogen kan hemmes av at man har dårlig tid.

Hvordan fungerte dialogen i plenum?

- Bra at det var delt i plenum, dvs. at foreldrene fikk snakke for seg og barnehagen fikk snakke for seg. På begge sider kom det frem at alle har ansvar.
- Interessante diskusjoner, mange som bidro.
- Fint at ikke alle tvinges til å snakke i plenum.
- En endring som kan gjøres er at gruppene tenker rundt de to konkrete forslag slik at den som ønsker å ta ordet kan si det i felles dialog.
- Det er ønskelig med et senere møte angående de konkrete forslag. Man kan sende referat fra møtet og sende ut til sin avdeling.
- Fint å tenke over plassering da det fort kan bli uoversiktlig å se alle som ønsker å ha ordet.
- Førskolelærerne tok kanskje litt mye plass, assistentene ble litt passive.
- Det var en god ide å ikke bli delt inn avdelingsvis.
- Viktig at det blir struktur på inndelingen.

Hvordan fungerte casene?

- Minus var at mange ble veldig låst til casen istedenfor å fokusere på overordnet hovedmål.
- Pluss var at case gjorde at foreldregruppen kom i gang med dialogen.
- Endringsforslag kan være at casen gjøres litt mindre konkret eller at man også har to til tre utsagn som man kan snakke om. Det anbefales også at man forklarer hva en case er og hensikten med denne.

- Løsningen på casen trenger ikke være målet, det er refleksjonen som er viktig.
- Casen er nødvendig for å ha en dialog, den er et fint utgangspunkt.
- Noen opplevde å miste tråden i møtet når casen ikke ble diskutert i etterkant.
- Foreldrene kom med mange gode ideer om hvordan vi kan jobbe med dette temaet i barnehagen.
- Forslag: Å vise relevante små filmklipp for eksempel fra nullmobbing.no
- Spørsmålene var gode – de ansvarliggjorde foreldre og barnehageansatte. Det er de voksne som må ta grep.

Hvordan fungerte avslutningen?

- Veldig bra at både foreldre og barnehage får ansvar for to tiltak hver.
- Viktig at konklusjonene kommer frem i avslutningen.

Diverse

- Viktig å ha evalueringsskjema. Det bør legges til ett spørsmål: «Ønsker du en samtale med barnehagen?»
- Kanskje dialogmøte kunne legges i forkant av foreldremøte, slik at foreldrene kan ta opp temaer som er viktige for dem.
- Hva med barn med annen kulturell bakgrunn? Få med kulturdimensjonen i dialogmodellen.
- Bør det åpnes for at det kan leveres inn noe skriftlig i evalueringen som kan være anonymt?
- Kan det komme tilbud om foreldresamtale i etterkant av møtet? Det kan være foreldre som sitter med opplevelser som ikke vil dele det i plenum.
- Telefonlister til andre foreldre på avdelingen sånn at foreldrene kan holde kontakten utenom barnehagetid.
- Blir det for mange når det er en veldig stor barnehage? Det kreves mot for å snakke i en stor forsamling.
- Vi har aldri opplevd at foreldre har vært så ærlige på foreldremøtet før.
- Er skolene flinkere til å informere om at foreldrene må snakke fint om skolen hjemme? Det oppfordres til det når barna begynner på skolen. Bør barnehageansatte bli tydeligere på dette? Og at de må komme til ansatte hvis de er utrygge på om barna

har det godt i barnehagen? Det aller beste for barna er at samarbeidet hjem og barnehage fungerer.

- Det bør komme ut referat/sammendrag fra møtet slik at de som ikke hadde mulighet til å delta kan få med seg hva som ble sagt, og hva vi har blitt enige om.

DELPROSJEKT 2

KARTLEGGING AV BARNEHAGEANSATTE OG FORESATTES PERSPEKTIVER PÅ MOBBING I BARNEHAGEN.

PROBLEMSTILLINGER

Hensikten med delprosjektet var å undersøke og sammenligne holdninger og verdier hos ansatte og foresatte knyttet til forståelsen av begrepet mobbing i barnehagekonteksten.

Delprosjektet undersøkte følgende problemstillinger i utvalget av (1) barnehageansatte og (2) foresatte av barn som går i barnehagen:

1. Er det meningsfullt å snakke om mobbing blant barnehagebarn? Dette spørsmålet undersøker «konsensus» blant voksne i utvalget når det gjelder bruken av begrepet, og hvorvidt mobbing, slik de oppfatter begrepet, finnes i barnehager.
2. Er det meningsfullt å bruke etablerte definisjonsaspekter av mobbing i barnehagesettingen? Dette spørsmålet undersøker forståelsen av mobbing i lys av etablerte aspekter som inngår i mobbedefinisjoner.
3. Hvordan oppfatter voksne i utvalget barna som er definert som «mobbere» og «ofre»? Dette spørsmålet undersøker voksnes grunnleggende syn på tradisjonelle roller som ofte er tildelt barn i mobbesituasjoner.
4. Hvilke holdninger har voksne i utvalget om mobbing i barnehagen som fenomen? Dette spørsmålet er knyttet til voksnes grunnleggende verdier angående mobbing i barnehagekonteksten (dvs. forekomst av holdninger som (1) bagatelliserer og (2) neglisjerer mobbing).

METODE

Deltakere

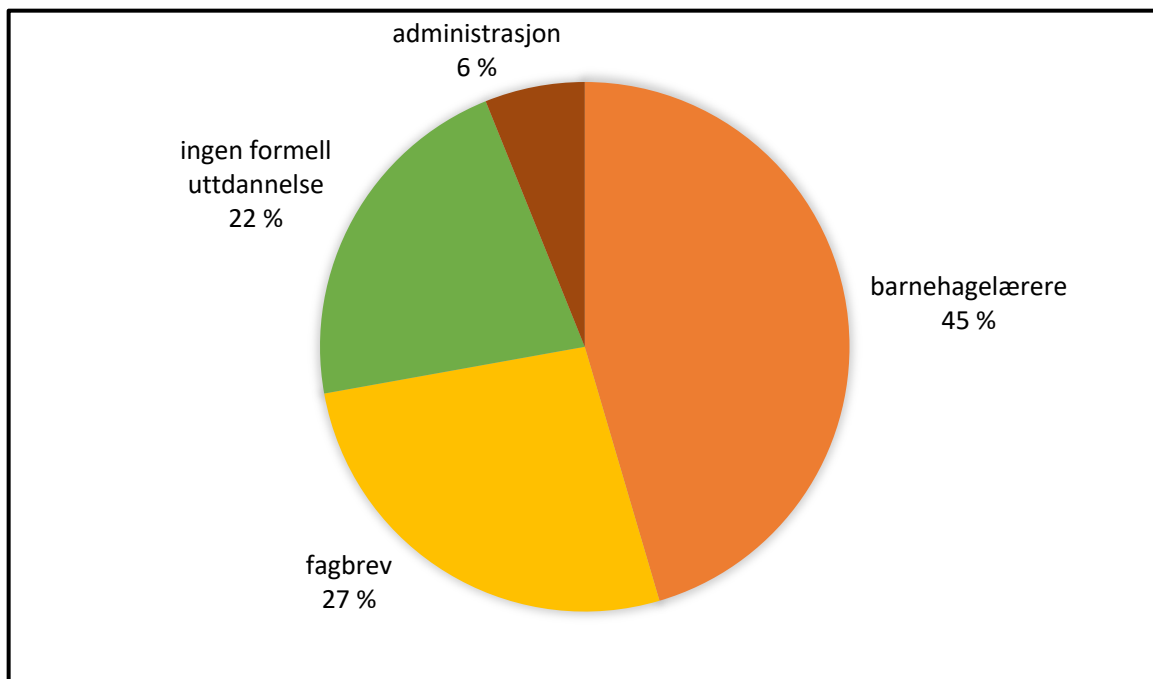
Deltakerne i prosjektet bestod av to forskjellige grupper: 694 barnehageansatte og 857 foresatte til barnehagebarn i alderen 2-6 år. Gjennomsnittsalder på ansatte i barnehagene var 41,3 år (Standardavvik = 10,2, aldersspenn 18-69 år) og 90,1% var kvinner. Ansatte i barnehagene hadde mellom 1 og 44 års erfaring i feltet med et gjennomsnitt på 12,9 år (Standardavvik = 7,9).

Mesteparten av deltakerne i denne gruppen (45,4%) var utdannede førskolelærere med minst 3 års grunnutdanning på universitetet. I tillegg bestod utvalget av 26,7% ansatte med fagbrev, 21,7% assistenter uten formell utdanning, og 6,1% personer som hovedsakelig jobbet med ledelse og administrasjon i de utvalgte enhetene. Tilnærmet to tredjedeler av deltakerne i denne gruppen var ansatt i private barnehager (60,8%) og 38,3% var ansatt i kommunale barnehager. Grunnet ønske om å beskytte anonymitet av deltakere ble det ikke samlet inn informasjon om antall ansatte eller barn i de spesifikke barnehagene.

Tabell 1. Kjønn og alder blant ansatte og foresatte

	Kvinner	Alder	
	<i>Prosent (antall)</i>	<i>Gjennomsnitt</i>	<i>Spredning</i>
Ansatte (n = 694)	90% (625)	41,3 år	18-69
Foresatte (n = 857)	76% (651)	35,1 år	21-54

Figur 1. Utdanning blant barnehageansatte i utvalget

Gjennomsnittsalder på foresatte var 35.05 år (Standardavvik = 5.20, aldersspenn 21-54 år) og 76 % var kvinner. Deltakerne hadde 2 barn i snitt, inkludert barn som ikke gikk i barnehagen. Utdanningsnivå blant deltakerne ble målt med 6 ordinalnivåer: grunnskole, ungdomsskole, videregående skole, videreutdanning (f.eks. fagarbeider), bachelor universitetsnivå, samt master universitetsnivå og høyere. Gjennomsnitt var 4.75 (standardavvik = 1.11), noe som viser at gruppen foresatte i studien hadde relativt høyt utdanningsnivå.

Spørreskjema og instrumenter

Det ble brukt nesten identiske spørreskjemaer til ansatte og foresatte, hvor noen av spørsmålene var tilpasset den aktuelle gruppen med tanke på spesifikke problemstillinger. Spørreskjemaene ble utviklet for å undersøke flere aspekter ved mobbing i barnehagekonteksten, gjennomgått i listen ovenfor. Spørreskjemaet bestod av 25 spørsmål og 90 ledd som hovedsakelig benyttet en 7- punkts Likert skala som vurderte nivå av enighet med forskjellige utsagn (f.eks. veldig uenig = 1 og veldig enig = 7). Utviklingen av spørreskjema og instrumenter var basert på gjennomgang av litteratur knyttet til mobbing i

tidlig barndom, kontinuerlig vurdering og tilpassing av formuleringer av innholdet i leddene, og tidligere erfaringer med identiske/lignende instrumenter som var blitt brukt i tidligere datainnsamlinger (Cameron & Kovac, 2016). Flere av instrumentene var basert på mål som er brukt i internasjonal forskning med lignede hensikter og tilpasset til bruk i denne sammenhengen (f.eks. Boulton, 1997). Alle prosedyrer som ble brukt i denne studien var i overensstemmelse med de etiske retningslinjene anbefalt av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Følgelbrev ble også inkludert som innledning til spørreskjemaet og informerte deltakerne om at deltagelse var anonymt, at samtykke ble gitt ved å fylle ut og levere inn skjema, og at de kunne trekke seg fra undersøkelsen på hvilket som helst tidspunkt uten at de pliktet å gi noen begrunnelse for sitt valg.

Datainnsamling

Utvalget bestod av deltakere fra 3 mellomstore kommuner i Norge. Ved hjelp av kommuneledelsen ble informasjon om studien distribuert via e-post til alle barnehageledere innenfor disse 3 kommuner (rundt 150). Noen dager senere ble det sendt ut en tilleggs-epost med link til selve spørreskjemaet som ble lagt ut på en passord-beskyttet plattform hvor de ansatte i enhetene hadde tilgang. Datainnsamlingen pågikk fra begynnelsen av oktober til slutten av november 2018. En vennlig påminnelse ble sendt til alle enhetene cirka 2 uker før datainnsamlingen var ferdigstilt.

Analyse

De fleste instrumenter i studien består av flere ledd som utgjør et teoretisk begrep. I tilfeller der indre reliabilitet over mange ledd var tilfredsstillende (verdier over .70 Cronbachs alfa) og innholdet var underbygd av en klar teoretisk tankegang, kombinerte vi disse leddene og laget et helhetlig begrep, noe som er vanlig praksis i kvantitativ forskning. I presentasjonen av resultatene presenterer vi deskriptiv statistikk for alle instrumenter enten som presenter over

eller under det statistiske midtpunktet 4 på en 7-punkts Likert skala, eller så oppgir vi gjennomsnittsverdier og standardavvik for målene som er brukt i studien.

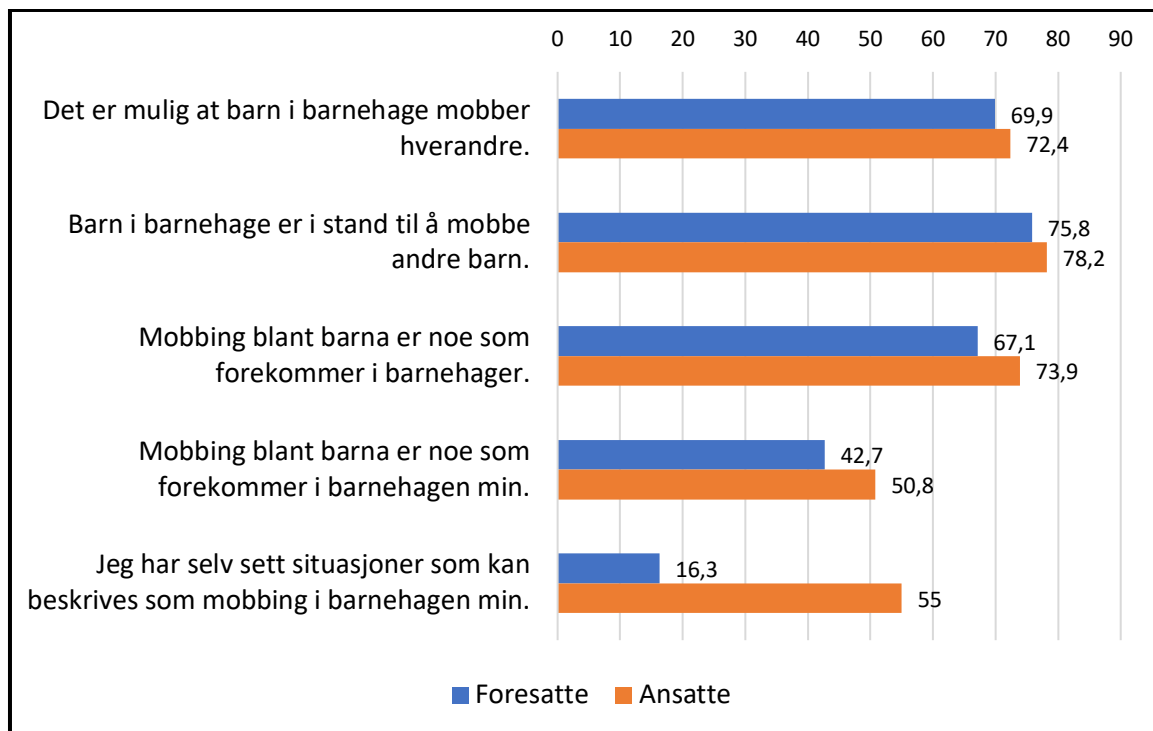
ANSATTE

RESULTATER OG INSTRUMENTER

Det første forskningsspørsmålet til barnehageansatte har til hensikt å undersøke «konsensus» blant deltakerne om hvorvidt det er meningsfullt i det hele tatt å snakke om mobbing blant barnehagebarn. Dette spørsmålet ble undersøkt ved å be deltakerne oppgi sine meninger om følgende aspekter: hvorvidt mobbing blant barnehagebarn finnes, hva som er nødvendig alder for at noe kan kalles mobbing, og generell bruk av begrepet mobbing.

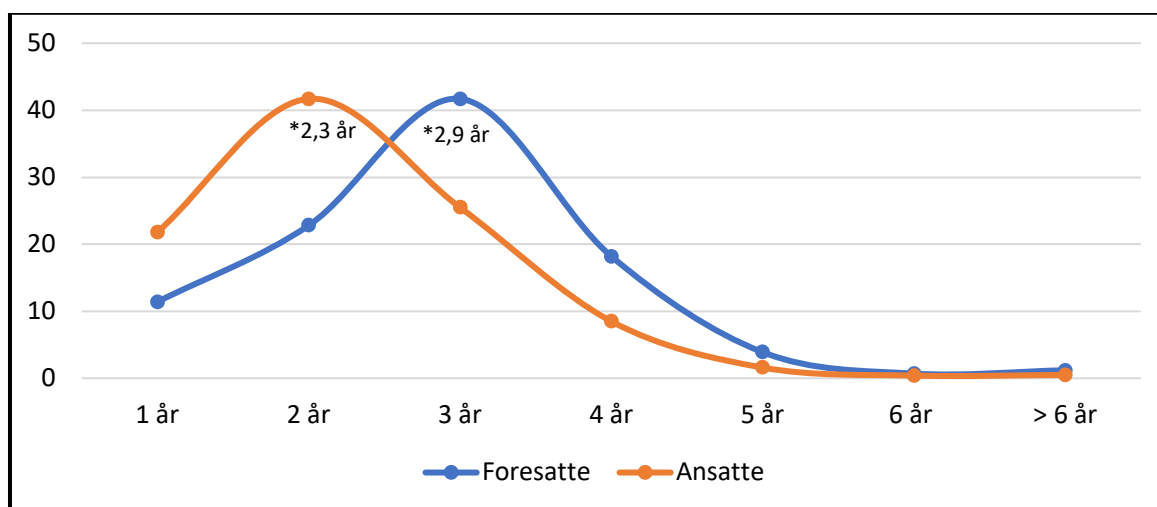
Forskningsspørsmålet «finnes det mobbing blant barnehagebarn?» ble målt med 5 ledd: (1) «Det er mulig at barn i barnehagen mobber hverandre», (2) «Barn i barnehager er i stand til å mobbe andre barn», (3) «Mobbing blant barna er noe som forekommer i barnehager», (4) «Mobbing blant barna forekommer i barnehagen min», og (5) «Jeg har selv sett situasjoner som kan beskrives som mobbing blant barna i barnehagen min». Cronbachs alfa var 0.87. Deskriptiv analyse viser klar enighet blant deltakerne om at mobbing blant barn i barnehagen er noe som finnes og forekommer, som vist av relativt høy gjennomsnittsverdi (Gjennomsnitt = 5.80, Standardavvik = 1.29). Videre analyser avdekker at hele 32% av deltakerne har markert høyeste verdi 7, noe som tydelig viser at deltakerne mener at mobbing i barnehagen er noe de kan gjenkjenne i sitt daglig arbeid, mens bare 11% av deltakerne har krysset verdier under det statistiske midtpunktet 4.

Figur 2. Prosent «ganske enig» og «helt enig» med fem påstander om hvorvidt mobbing finnes i barnehager (6-7 på 7-punkt skala)

To separate ledd ble utviklet for å undersøke hva deltakerne mener er mulig «alder for mobbing»: (1) «Hvor gammel må et barn være for å kunne mobbe andre?» og (2) «Barn må ha nådd en viss alder før det kan kalles mobbing.» Alternativer for ledd (1) var fra 1 (1 år) til 7 (eldre enn 6) mens punkter mellom disse tallene indikerte alderen 2, 3, 4, 5, og 6.

Figur 3. Prosent svar på spørsmålet: «Hvor gammel må et barn være for å kunne mobbe andre?»

Deskriptive analyser viser gjennomsnittsverdier på 2.29, noe som indikerer enighet blant deltakerne om at barn under 3 er i stand til å mobbe andre. Rundt 90% av deltakerne velger et av barnets første 3 år som mulig alder for mobbing, mens bare 3% indikerer at barna må være 5 eller mer for å være i stand til å mobbe andre. Analysen av andre ledd støtter dette videre og viser at 60% av deltakerne er helt uenige i at barn må nå en viss alder før atferden kan kalles mobbing.

Variabelen «bruk av mobbebegrepet i barnehagen» ble målt ved hjelp av følgende ledd: «I min barnehage bruker vi sjeldent begrepet ‘mobbing’ når vi snakker om barnas atferd» (merk at dette var et såkalt omvendt ledd). Deskriptive analyser viser at 65% av deltakerne var under det statistiske midtpunktet 4, noe som indikerer at mobbebegrepet er i bruk i barnehager (Gjennomsnitt = 3.64, Standardavvik = 1.92). Oppsummert viser resultatene en overveldende enighet blant deltakerne om at bruken av mobbebegrepet i barnehagen er meningsfullt, at det finnes, og at det kan anvendes om veldig små barn.

Det andre forskningsspørsmålet hadde til hensikt å undersøke forståelsen av mobbing i lys av komponenter som det i internasjonal forskning råder allmenn aksept om at utgjør en definisjon av mobbing. Nærmere bestemt ble deltakerne bedt om å oppgi nivåer av enighet angående følgende definisjonsaspekter av mobbing: Intensjonalitet (ledd 1 og 2), en enkelthendelse er likevel mobbing, subjektiv opplevelse, tildelte roller, og mobbing som kollektiv atferd. Følgende formuleringer ble brukt: (1) «Barn i barnehagen vet hva de gjør når de mobber andre», (2) «Det er bare mobbing hvis barnet gjør det med vilje», (3) «Et tilfelle av mobbing er også mobbing», (4) «Det er mobbing så lenge offeret opplever det som mobbing», (5) «Den som mobber er også et offer i en mobbesituasjon», og (6) «En mobber handler aldri alene». Analysen viser at deltakerne i studien har relativt høy enighet om at (1) førskolebarn

er intensjonelle (dvs. at de vet hva de gjør) (Gjennomsnitt = 3.93, standardavvik = 1.69), (2) intensjonalitet er ikke et nødvendig krav for å definere mobbing (NB. Omvendt ledd, gjennomsnitt = 2.34, standardavvik = 1.77), (3) en enkelthendelse kan også kalles for mobbing (dvs. det er ikke nødvendig at hendelsene er gjentatt over tid) (M = 5.24, standardavvik = 2.11), (4) subjektiv opplevelse er viktigere enn objektive faktorer (Gjennomsnittet = 5.31, standardavvik = 2.12), (5) mobberen kan også bli betraktet som offer i førskolekonteksten (Gjennomsnittet = 4.74, standardavvik = 2.00), og (6) mobbing er hovedsakelig en individuell atferd (Gjennomsnittet = 2.80, standardavvik = 1.81). Et interessant funn var at interkorrelasjonen mellom disse leddene var veldig lav og den gikk aldri over $r = .29$. Dette kan tolkes som at disse definisjonsaspektene som, som tidligere nevnt, er allment aksepterte aspekter av mobbing i internasjonal litteratur, ikke er assosiert med hverandre¹.

Det tredje forskningsspørsmålet hadde til hensikt å undersøke meningene deltakerne hadde om de mest typiske rollene barna blir tildelt i mobbesituasjoner. Nærmere bestemt målte variabelen «oppfatning av roller» deltakernes oppfatninger av «mobber», «offer», «voksen mobbing» (dvs. hvorvidt det er mulig at voksne mobber barn i barnehagen) og kjønn.

Oppfatninger av rollen «mobber» ble målt ved hjelp av 4 ledd: (1) «Mobberer nyter å plage andre», (2) «En som mobber som barn, blir mobber som voksen», (3) «Det er vanskelig å endre atferden til en som mobber» og (4) «Det å mobbe andre er knyttet til personlighet».

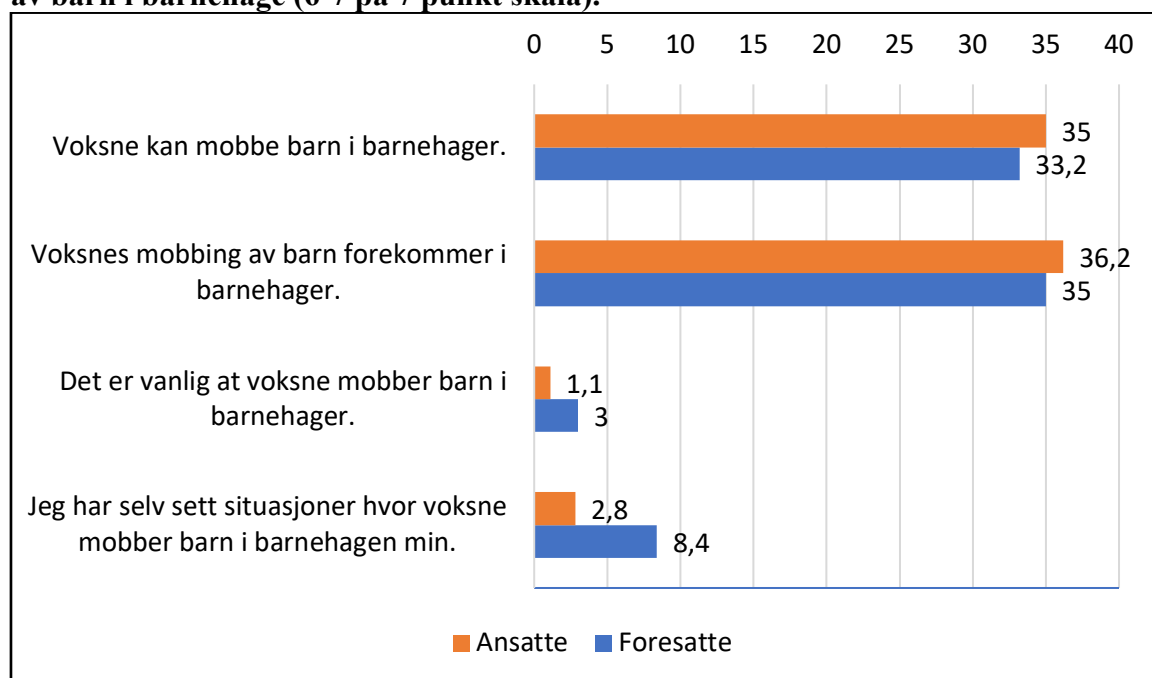
Cronbachs alfa var 0.79. Oppfatninger av rollen «offer» ble målt ved hjelp av 3 ledd: «Barna som blir mobbet har litt skyld selv», (2) «Mange av mobbeofrene fortjener av og til å bli mobbet» og (3) «Barna som blir mobbet er ikke helt uskyldige når mobbing oppstår».

Cronbachs alfa var 0.74. Deskriptive analyser viser at gjennomsnittsverdiene for disse

variablene var 2.69 (standardavvik = 1.17) og 1.32 (standardavvik = .66). Dette indikerer at deltakerne i studien har relativt positive oppfatninger av barn som er definert som «mobbere» og barn som er definert som «ofre» når det gjelder skyld og ansvar for mobbesituasjoner. ²

Deltakernes holdninger angående «voksnes mobbing av barn» i barnehagen ble målt med følgende 4 ledd: (1) «Voksne kan mobbe barn i barnehagen», (2) «Voksnes mobbing av barn forekommer i barnehager», (3) «Det er vanlig at voksne mobber barn i barnehager», og (4) «Jeg har selv sett situasjoner hvor voksne mobber barn i barnehagen min». Cronbachs alfa var 0.73. Deskriptive analyser viser at gjennomsnittsverdi for denne variabelen var 2.91 (standardavvik = 1.12), som indikerer at voksnes mobbing av barn i barnehagen er noe som faktisk kan eksistere. For å få bedre innsikt i dette fenomenet har vi også analysert nivåer av svarene på hvert ledd separat. Analysen viser relativt sterk enighet at «voksnes mobbing av barn forekommer i barnehager» ved gjennomsnittsverdi på 4.19 (standardavvik = 2.18). Denne enigheten blir balansert av relativt lave nivåer på 2 andre ledd, nemlig «Det er vanlig at voksne mobber...» og «Jeg har selv sett situasjoner...» (gjennomsnitt = 1.72 og 2.09 og standardavvik 1.11 og 1.72). Oppsummert kan man si at deltakerne i studien mener at voksne er i stand å mobbe barn i barnehagen og at dette faktisk skjer, men at det ikke er vanlig og at deltakerne selv har lite direkte erfaring med dette.

Figur 6. Prosent «ganske enig» og «helt enig» med fire påstander om voksnes mobbing av barn i barnehage (6-7 på 7 punkt skala).

Synet på kjønnsforskjeller ble målt med 3 ledd. Vi ba deltakerne vurdere hvorvidt «mobbing blant jenter er vanskeligere å (1) identifisere, (2) stoppe, og (3) følge opp». Cronbachs alfa var 0.87. Resultatene viser relativt stor enighet blant deltakerne om at mobbing blant jenter er annerledes enn mobbing blant gutter når det gjelder identifisering, forebygging og oppfølging (gjennomsnitt = 3.63 og standardavvik = 1.64). Analysen av separate ledd avdekker at deltakerne mener at identifisering er den vanskeligste delen (gjennomsnitt = 4.27 og standardavvik = 1.88), etterfulgt av forebygging (gjennomsnitt = 3.58 og standardavvik = 1.83) og oppfølging (gjennomsnitt = 3.11 og standardavvik = 1.83).

Det siste og fjerde forskningsspørsmålet i studien hadde til hensikt å undersøke hvordan deltakerne i studien oppfatter og forstår fenomenet mobbing på et generelt grunnlag. Nærmere bestemt ble variabelen «forståelsen av mobbing» undersøkt i lys av 2 dimensjoner: «myter» og «holdninger». Felles for begge dimensjonene er at det kan eksistere noen uheldige holdninger til mobbing som bagatelliserer eller undervurderer betydningen av fenomenet.

Disse 2 dimensjonene ble undersøkt ved hjelp av 8 ledd. Følgende ledd undersøkte dimensjonen «myter»: (1) «Barna må tåle litt i leken», (2) «Mange ganger forveksles uskyldig erting med mobbing», (3) «Jeg synes at alt dette fokuset på mobbing er overdrevent», og (4) «Vi er for raske til å kalle alle konflikter mobbing». Leddene som undersøkte dimensjonen «holdning» var følgende: (1) «Litt mobbing skader ikke», (2) «Mobbing er en vanlig del av barndommen», (3) «Det å bli mobbet kan gjøre barnet sterkere» og (4) «Mobbing er en ufarlig form for lek blant barna».

Tatt i betraktning at disse to aspektene begrepsmessig minner om hverandre har vi også undersøkt underliggende dimensjonalitet med tanke på overlapping mellom leddene i instrumentene. Nærmere bestemt har vi brukt «Principal Component Analysis» (PCA) på alle de 8 leddene som utgjør disse antatte dimensjonene. Som forventet har PCA med varimax rotering avdekket 2 komponenter med egenverdier større enn 1 (3.41 og 1.32) og forklart varians på 42% og 17%, noe som indikerer at det fins 2 distinkte underliggende komponenter som kan beskrive disse leddene. Disse komponentene tilsvarer antatte teoretiske dimensjoner som er beskrevet i teksten ovenfor. Dette betyr at våre teoretiske betraktninger har støtte i psykometriske egenskaper ved data som er innsamlet. Leddene som hører til dimensjonen «myter» ladet konsistent sterkere på komponent 1, mens leddene som utgjør dimensjonen «holdning» ladet konsistent sterkere på komponent 2. Resultatene viser at deltakerne i studien har tilfredsstillende og pedagogisk ønskede nivåer av oppfatninger om mobbing når det gjelder disse to dimensjoner. Dette kan ses på gjennomsnittsverdier som er relativt lave («Myter» 2.51 og «Holdninger» 1.36 med standardavvikene 1.10 og .62) og indikerer klar uenighet med påstandene som devaluerer og bagatelliserer mobbing i barnehagekonteksten.

FORESATTE

RESULTATER OG INSTRUMENTER

Det første forskningsspørsmålet til foresatte hadde til hensikt å undersøke foreldrenes meninger om kompetansen blant barnehageansatte når det gjelder forskjellige aspekter av mobbing. Dette spørsmålet ble målt ved å be deltakerne oppgi sitt syn på følgende: generell kompetanse hos ansatte i barnehagen med tanke på mobbing blant barna, samarbeid og tillit.

Variabelen «generell kompetanse» ble målt med 5 ledd, hvor felles innledende tekst ble brukt. «Voksne i min barnehage er kompetente når det gjelder...» ble etterfulgt av (1) håndtering, (2) avdekking, (3) stopping, (4) forebygging og (5) oppfølging. Cronbachs alfa var 0.97. Relativt høy gjennomsnittsverdi (5.37, standardavvik = 1.44) indikerer at foresatte har tilfredsstillende meninger om ansattes kompetanse i barnehagen vedrørende diverse aspekter av mobbing.

Variabelen «samarbeid» ble målt med 3 ledd: (1) «Ansatte i min barnehage samarbeider godt med foreldrene når det oppstår mobbesituasjoner», (2) «Ansatte i min barnehage involverer alltid foreldrene i mobbesakene», og (3) «Foreldre er informert om hvordan mobbing håndteres i min barnehage». Cronbachs alfa var 0.87. Igjen kan vi se ut ifra relativt høye gjennomsnittsverdier (5.08, standardavvik = 1.56) at foresatte har tilfredsstillende meninger om samarbeidet med ansatte i barnehagen når det gjelder mobbesaker.

Variabelen «tillit» ble målt med 1 ledd: «Hvis barnet ditt har vært involvert i konflikter med andre barn i barnehagen, hvor mye tillit har du til at barnehagen ville håndtert saken på en god måte?» På samme måte som med de forrige to variabler, kan vi igjen se at

gjennomsnittsverdien er relativt høy (5.84, standardavvik = 1.35), som indikerer at foresatte har høy tillit til ansatte i barnehagen når det gjelder håndtering av konflikter blant barna.

Det andre forskningsspørsmålet til foresatte har til hensikt å undersøke «konsensus» blant deltakerne om hvorvidt det er meningsfullt i det hele tatt å snakke om mobbing blant barnehagebarn. Dette spørsmålet ble undersøkt ved å be deltakerne oppgi sine meninger om følgende aspekter: (1) finnes det mobbing blant barnehagebarn, (2) nødvendig alder for mobbing og (3) egne barn involvert i mobbing. Formulering av disse spørsmålene ligner de som ble stilt ansatte rapportert ovenfor.

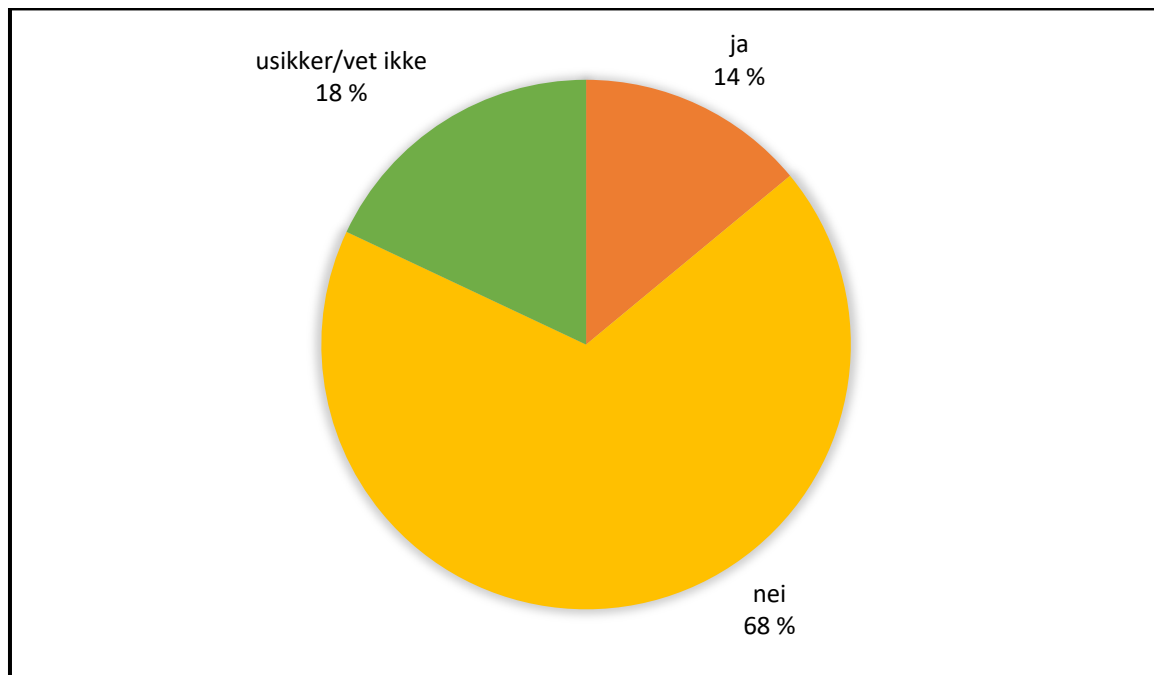
Begrepet «finnes det mobbing blant barnehagebarn» ble målt med 3 ledd: (1) «Det er mulig at barn i barnehagen mobber hverandre», (2) «Barn i barnehager er i stand til å mobbe andre barn», (3) «Mobbing blant barna er noe som forekommer i barnehager». Cronbachs alfa var 0.89. Deskriptiv analyse viser klar enighet blant deltakerne om at mobbing blant barn i barnehagen er noe som finnes og forekommer, som vist av relativt høy gjennomsnittsverdi (Gjennomsnitt = 6.10, Standardavvik = 1.24). Videre analyser avdekker at hele 49% av deltakerne har markert høyeste verdi 7, som tydelig viser at deltakerne mener at mobbing i barnehagen er noe som kan gjenkjennes i det daglige, mens bare 11% av deltakerne har krysset verdier under statistiske midtpunktet 4.

Variabelen «alder for mobbing» ble undersøkt ved hjelp av følgende formulering: (1) «Hvor gammel må et barn være for å kunne mobbe andre?» Alternativer for svarene var fra 1 (1 år) til 7 (eldre enn 6) mens punkter mellom disse tallene indikerte aldrene 2, 3, 4, 5, og 6.

Deskriptive analyser viser gjennomsnittsverdi på 2.87, som indikerer enighet blant deltakerne om at barn under 3 er i stand til å mobbe andre. Rundt 76% av deltakerne velger en av første 3

år som mulig alder for mobbing, mens bare 2% indikerer at barna må være 5 eller mer for å bli i stand til å mobbe andre.

Figur 7. Prosent av tre mulige svar fra foresatte på spørsmålet: «Har barnet ditt vært i konflikter i barnehagen som du ville beskrevet som mobbing?»

Variabelen «egne barn involvert i mobbing» ble målt med 1 ledd: «Har barnet ditt vært involvert i konflikter i barnehagen som du ville beskrevet som mobbing?» Svaralternativene var «ja», «nei» og «Jeg vet ikke/usikker». Frekvensdistribusjonen viser at 14% av foreldrene har svart «ja» mens 18% har svart «jeg vet ikke/usikker». Tross tilsynelatende lav prosent på alternativet «ja», kan man likevel konkludere med at mobbing, som forstått av foreldrene, har skjedd i barnehagen. Oppsummert viser resultatene av disse tre variablene tydelig at det finnes en overveldende enighet blant deltakerne om at bruken av mobbebegrepet i barnehagen er meningsfullt, at det finnes, og at det kan anvendes om veldig små barn. Dette samsvarer også med svarene fra ansatte rapportert ovenfor.

Det tredje forskningsspørsmålet hadde til hensikt å undersøke forståelsen av mobbing i lys av komponenter som i internasjonal forskning er allment aksepterte deler av definisjonen av

mobbing. Nærmere bestemt ble deltakerne bedt om å rapportere nivåer av enighet vedrørende følgende definisjonsaspekter av mobbing: intensjonalitet (leddene 1 og 2), en enkelthendelse er likevel mobbing, subjektiv opplevelse, tildelte roller, og mobbing som kollektiv atferd. Følgende formuleringer ble brukt: (1) «Barn i barnehagen vet hva de gjør når de mobber andre», (2) «Det er bare mobbing hvis barnet gjør det med vilje», (3) «Et tilfelle av mobbing er også mobbing», (4) «Det er mobbing så lenge offeret opplever det som mobbing», (5) «Den som mobber er også et offer i en mobbesituasjon», og (6) «En mobber handler aldri alene». Analysen viser at det er relativt høy grad av enighet blant deltakerne om at (1) førskolebarn er intensjonelle (dvs. at de vet hva de gjør) (Gjennomsnitt = 3.54, standardavvik = 1.61), (2) intensjonalitet er ikke nødvendig krav for å definere mobbing (NB. Omvendt ledd, gjennomsnitt = 2.34, standardavvik = 1.67), (3) en enkelt hendelse kan også kalles for mobbing (dvs. det er ikke nødvendig at hendelsene er gjentatt over tid)(M = 5.15, standardavvik = 2.12), (4) subjektiv opplevelse er mer viktig enn objektive faktorer (Gjennomsnittet = 5.26, standardavvik 1.97), (5) en mobber kan også bli betraktet som offer i førskolekonteksten (Gjennomsnittet = 4.18, standardavvik = 2.01), og (6) mobbing er hovedsakelig en individuell atferd (Gjennomsnittet = 2.51, standardavvik = 1.63). Igjen var et interessant funn at interkorrelasjon mellom disse leddene var veldig lav og aldri gikk over $r = .24$. Dette kan tolkes som at disse definisjonsaspekter, som sagt tidligere allment aksepterte aspekter av mobbing i internasjonal litteratur, ikke er assosiert med hverandre og dermed ikke til sammen kan utgjøre et helhetlig begrep slik det er indikert i internasjonal litteratur.

Det fjerde forskningsspørsmålet hadde til hensikt å undersøke meningene deltakerne hadde om de mest typiske rollene barna får i mobbesituasjoner. Nærmere bestemt målte variabelen «oppfatning av roller» deltakerens oppfatninger om «mobber», «offer», «voksen mobbing» (dvs. om det er mulig at voksne mobber barn i barnehagen) og kjønn. Oppfatninger av rollen

«mobber» ble målt ved hjelp av 4 ledd: (1) «Mobberer nyter å plage andre», (2) «En som mobber som barn, blir mobber som voksen», (3) «Det er vanskelig å endre atferden til en som mobber» og (4) «Det å mobbe andre er knyttet til personlighet». Cronbachs alfa var 0.77. Oppfatninger av rollen «offer» ble målt ved hjelp av 3 ledd: «Barna som blir mobbet har litt skyld selv», (2) «Mange av mobbeofrene fortjener av og til å bli mobbet» og (3) «Barna som blir mobbet er ikke helt uskyldige når mobbing oppstår». Cronbachs alfa var 0.71. Deskriptive analyser viser at gjennomsnittsverdier for disse variablene var 2.99 (standardavvik = 1.32) og 1.38 (standardavvik = .70). Dette indikerer at deltakerne i studien har relativt positive oppfatninger av barna som er definert som «mobberer» og barna som er definert som «ofre» når det gjelder skyld og ansvar for mobbesituasjoner.

Deltakernes holdninger om «voksnes mobbing av barn» i barnehagen ble målt med følgende 3 ledd: (1) «Voksne kan mobbe barn i barnehagen», (2) «Voksnes mobbing av barn forekommer i barnehager», og (3) «Det er vanlig at voksne mobber barn i barnehager». Cronbachs alfa var 0.71. Deskriptive analyser viser at gjennomsnittsverdi for denne variabelen var 3.28 (standardavvik = 1.66) som indikerer at voksnes mobbing av barn i barnehagen er noe som faktisk kan eksistere. For å få bedre innsikt i dette fenomenet har vi også analysert nivåer av svarene på hvert ledd separat. Analysen viser relativt sterk enighet om at «voksnes mobbing av barn forekommer i barnehager» ved gjennomsnittsverdi på 4.35 (standardavvik = 2.12) og «Voksnes mobbing av barn forekommer i barnehager» ved gjennomsnittsverdi på 3.56 (standardavvik = 2.12). Denne enigheten blir balansert av relativt lave nivåer på tredje ledd hvor vi spør om «voksnes mobbing er vanlig» (gjennomsnitt = 1.70, standardavvik 1.21). Oppsummert kan man si at deltakerne i studien mener at voksne er i stand å mobbe barn i barnehagen og at dette faktisk skjer, men at det er ikke vanlig. Igjen

korresponderer dette svært godt med svarene vi fikk fra ansatte på mer eller mindre lignende formuleringer.

Synet på kjønnsforskjeller ble målt med 3 ledd. Vi ba deltakerne vurdere om «mobbing blant jenter er vanskeligere å (1) identifisere, (2) stoppe, og (3) følge opp. Cronbachs alfa var 0.89. Resultatene viser relativt høy enighet blant deltakerne om at mobbing blant jenter er annerledes enn mobbing blant gutter når det gjelder identifisering, forebygging og oppfølging (gjennomsnitt = 3.39 og standardavvik = 1.80). Analysen av separate ledd avdekker at deltakerne mener at identifisering er den vanskeligste delen (gjennomsnitt = 3.97 og standardavvik = 1.88), etterfulgt av forebygging (gjennomsnitt = 3.38 og standardavvik = 1.99) og oppfølging (gjennomsnitt = 2.96 og standardavvik = 1.95).

Det siste og femte forskningsspørsmålet i studien hadde til hensikt å undersøke hvordan deltakerne oppfatter og forstår fenomenet mobbing på et generelt grunnlag. Nærmere bestemt ble variabelen «forståelsen av mobbing» undersøkt i lys av 2 dimensjoner: «myter» og «holdninger». Felles for begge dimensjonene er at det kan eksistere noen uheldige holdninger til mobbing som bagatelliserer eller undervurderer betydningen av fenomenet. Disse 2 dimensjonene ble undersøkt ved hjelp av 8 ledd.

Figur 8. Prosent fordeling for graden av enighet blant ansatte (ANS) og foresatte (FOR)

Påstand	Foresatte eller Ansatte	<i>helt uenig</i>		<i>nøytral</i>			<i>helt enig</i>	
		1	2	3	4	5	6	7
Barna må tåle litt i leken	ANS	21,5	20,1	15,1	20,7	12,3	5,2	5,0
	FOR	14,2	12,7	14,4	21,4	19,6	8,4	9,3
Mange ganger forveksles uskyldig erting med mobbing.	ANS	18,4	22,1	20,1	19,6	11,0	5,2	3,5
	FOR	14,3	20,8	21,0	21,5	11,5	5,1	5,8
Jeg synes at alt dette fokuset på mobbing er overdrevent.	ANS	77,8	12,9	4,2	3,0	1,3	0,4	0,3
	FOR	67,9	17,4	5,8	5,8	1,3	1,1	0,7
Vi er for raske til å kalle alle konflikter mobbing.	ANS	34,7	27,3	15,3	10,7	6,9	2,3	2,8
	FOR	29,4	23,8	15,5	15,2	8,2	4,5	3,4
Litt mobbing skader ikke.	ANS	84,8	10,2	1,6	2,1	0,9	0,1	0,3
	FOR	74,0	15,4	5,4	3,3	0,7	0,8	0,4
Mobbing er en vanlig del av barndom.	ANS	68,1	16,9	6,6	4,3	1,9	1,3	0,7
	FOR	59,5	18,9	8,2	7,7	3,7	1,4	0,5
Det å bli mobbet kan gjøre barnet sterkere.	ANS	71,6	16,8	6,5	3,9	0,8	0,2	0,3
	FOR	62,7	17,5	8,6	6,1	2,8	1,2	1,0
Mobbing er en ufarlig form for lek blant barna.	ANS	91,0	6,2	1,5	0,4	0,4	0,3	0,1
	FOR	88,2	7,9	1,8	1,2	0,2	0,2	0,5

Tatt i betraktning at disse to aspektene begrepsmessig ligner hverandre har vi også undersøkt underliggende dimensjonalitet med tanke på overlapping mellom leddene i instrumentene. Nærmere bestemt har vi brukt «Principal Component Analysis» (PCA) på alle 8 ledd som utgjør disse antatte dimensjoner. Som forventet har PCA med varimax rotering avdekket 2 komponenter med egenverdier større enn 1 (3.77 og 1.24) og forklart varians på 47% og 16%, noe som indikerer at det fins 2 distinkte underliggende komponenter som kan beskrive disse leddene. Disse komponentene tilsvarer antatte teoretiske dimensjoner som er beskrevet i teksten ovenfor. Dette betyr at våre teoretiske betraktninger har støtte i psykrometriske egenskaper ved data som er innsamlet. Leddene som hører til dimensjonen «myter» ladet konsistent sterkere på komponent 1, mens leddene som utgjør dimensjonen «holdning» konsistent ladet sterkere på komponent 2. Resultatene viser at deltakerne i studien har tilfredsstillende og pedagogisk ønskede nivåer av oppfatninger om mobbing når det gjelder disse to dimensjoner. Dette kan ses på gjennomsnittsverdier som er relativt lave («Myter» 2.88 og «Holdninger» 1.54 med standardavvikene 1.23 og .81) og indikerer klar uenighet med påstandene som devaluerer og bagatelliserer mobbing i barnehagekonteksten.

OPPSUMMERING AV RESULTATER

Som vist i forrige avsnitt er svarene fra ansatte nesten identiske med svarene fra foresatte.

Oppsummert viser resultatene at deltakere i begge grupper (dvs. ansatte og foresatte) i studien mener at:

1. Mobbing i barnehager finnes, at det er meningsfullt å snakke om mobbing blant små barn, og at barn ned til 2 års alder er i stand til å mobbe andre barn.
2. Barn i barnehagealder ofte handler intensjonelt (dvs. at de er klar over hva de gjør) men at intensjonalitet er ikke et kriterium for mobbing (viser til kriterium i internasjonal litteratur vedlagt), at subjektiv erfaring er viktigere enn objektive forhold i situasjonen, at en enkelthendelse også kan kalles mobbing (et kriterium for mobbing

i internasjonal litteratur vektlegger at mobbing er noe som foregår over tid) og at mobbing hovedsakelig er en individuell handling.

3. Bivariat korrelasjon mellom leddene som definerer mobbing er lav og indikerer at disse aspektene ikke henger sammen. Dette kan tolkes som at leddene ikke er en del av begrepet mobbing slik det er definert i internasjonal litteratur (underliggende aspekter av et begrep må ikke nødvendigvis henge sammen, men dette er ikke, så langt vi vet, spesifisert i litteraturen).
4. «Ofre» og «utøvere» ikke har skyld og burde hjelpes.
5. Voksne i barnehager er i stand å mobbe barn og at dette skjer, men at det ikke er vanlig og at de har lite direkte erfaring med dette.
6. Mobbing blant jenter er annenledes enn mobbing blant gutter med tanke på identifisering, forebygging og oppfølging (identifisering er den vanskeligste delen, etterfulgt av forebygging og oppfølging).
7. Mobbing ikke burde bagatelliseres og devalueres. Deltakerne i utvalget tar mobbing blant barn i barnehager på alvor. Dette gir også grunnlag for å tro at ansatte i barnehager vil kunne oppdage mobbing og reagere på en passende pedagogisk måte med ønske om å skape trivelig sosiale relasjoner.

DIALOGMODELLEN.NO

Delprosjektene er to separate prosjekter, men forskerne i prosjektene samarbeidet underveis i prosessen slik at prosjektene kunne anvende hverandres erfaringer og resultater for å øke kvaliteten på de enkelte prosjektene.

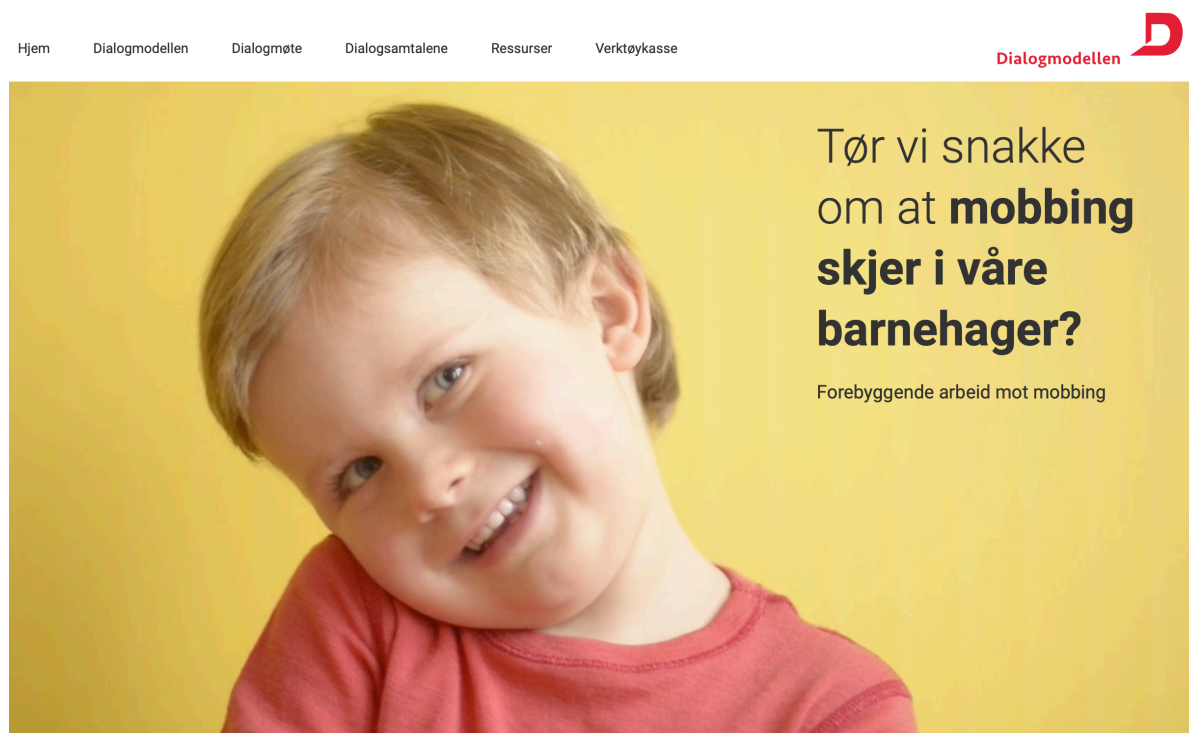
I delprosjekt 1 var målsettingen at den ferdige forskningsbaserte dialog-modellen skulle være et konkret web-basert verktøy som kunne anvendes fritt av alle barnehager i hele Norge.

Derfor ble webdesignere invitert inn i prosjektet så snart resultater av analyser forelå.

Nettsiden ble utviklet gjennom 10 måneder, fra september 2018 til juni 2019, i samarbeid mellom web-designere og forskerne i delprosjekt 1. Midt i denne perioden ble det igangsatt en

pilot der tre tilfeldige barnehager ble valgt. Oppgaven deres var å komme med tilbakemeldinger på modellen slik at den kunne justeres, med utgangspunkt i praksisfeltets vurderinger av anvendelighet/forståelse/design. Styrer valgte om hun/han ville få innspill fra andre ansatte før tilbakemeldingen ble sendt tilbake til webdesignerne. Nettstedet har adressen: Dialogmodellen.no og ble åpnet 8. oktober 2019. Nettsiden har ingen oppfølgingsressurs, og skal være selvinstruerende.

Første side i webmodellen:

OPPSUMMERENDE DRØFTING

INNLEDNING

Foreldre og ansatte er enige: Mobbing i barnehagen finnes. Barn mobber andre barn og voksne mobber barn. 69,9% av foresatte og 72,4% av foreldre mener at barn i barnehagen kan mobbe andre barn, og 36,2% av ansatte og 35% av foresatte mener at voksne kan mobbe barn. Samarbeid som en av de viktigste tiltakene i arbeidet mot mobbing er godt dokumentert i

nasjonal og internasjonal forskning (Helgeland & Lund, 2016; Kirves & Sajaniemi, 2012; Rigby, 2008), og kvaliteten på samarbeidet mellom de voksne er avgjørende for at inkluderende fellesskap i barnehagen får gode levekår. Evalueringene fra ansatte og foreldre er entydige: Dialogmøtene åpner opp samarbeidet, det gir økt forståelse for mobbing og det fører til konkrete inkluderingstiltak i den enkelte barnehage.

På bakgrunn av resultatene har vi valgt å trekke ut tre hovedtemaer som utgangspunkt for drøfting:

- Dialogen åpner for samarbeid om mobbing
- Holdninger som bakgrunn for dialogen om mobbing i barnehagen
- Voksne som mobber

DIALOGEN ÅPNER FOR SAMARBEID OM MOBBING

Den grunnleggende ideologi for et godt dialogmøte er at hver deltaker skal få mulighet til å uttrykke sine meninger og opplevelser, og at alle skal ha opplevelsen av å bli hørt og møtt med respekt (Seikkula et al., 2003). En god dialog er preget av at deltakerne er interessert i å lytte til hverandre, og å utforske og prøve å sette seg inn i hva som ligger bak hverandres synspunkter. Denne måten å samtale på er en motsetning til samtaler som er preget av monolog, dvs. enveiskommunikasjon hvor hensikten er å formidle et budskap. Den er også forskjellig fra samtaler eller diskusjoner hvor deltakerne kjemper om en rett til å vinne over den/de andre.

Dialogmøtet kan åpne for godt samarbeid på alle nivåer: mellom barnehageansatte og foreldre, foreldre-foreldre, voksne-barn, og mellom barna. Men det er også en mulighet for at dialogen kan gå i stå eller at konflikter kan oppstå fordi meninger og verdier møtes og brytes mot hverandre (Helgeland & Lund, 2017; Skoglund, 2015)

Forberedelse og introduksjon før gruppeoppgavene er, slik vi erfarte det, viktig, men også det som er enklest å ha kontroll på, fordi det kan forberedes. Erfaringer tilsier at det er nødvendig å tenke igjennom sammensetning av grupper, og at det ikke er for mange deltakere (6-8) i hver gruppe. I grupper hvor det er flerspråklige foreldre kan det være behov for tolk. Det er viktig at dialogleder har et blikk for hvorvidt enkelte grupper eller enkelte foreldre kan ha behov for støtte for å få i gang dialogene i gruppearbeidet.

Fordelene ved vår utprøving av Dialogmodellen, og spesielt med tanke på ledelse av plenumsdialogen, var at vi var 3 personer som byttet på å lede møtene. Det ga oss alle erfaringer med å lede møtene, og gjorde at våre ulikheter i personlig stil ikke ble avgjørende. Det var viktig å holde fast på de grunnleggende prinsippene for dialogmøtene. Vi erfarte at det var helt nødvendig med tydelig møteledelse og struktur. Det forutsatte at vi som dialogleder(e) var bevisste på våre holdninger, som handler om å formidle likeverdighet og respekt mellom møtedeltakerne. Dialogleder er en rollemodell når det gjelder metoder for å få flest mulig med i dialogen, når det gjelder måten spørsmål stilles på – åpne, refleksive spørsmål – og hvordan mulige kontroversielle utsagn møtes, som f.eks. ved å bekrefte utsagn og evt. spørre om andre deltakere har andre perspektiver.

Det at dialogleder alltid takker etter innspill som løftes frem i plenum, at det tydelig bekreftes at budskapet fra hver enkelt er mottatt og ønsket velkommen, er avgjørende for å tilrettelegge for trygghet i møtene. Det legger også grunnlaget for at det blir litt mindre farlig om dialogleder utfordrer litt ekstra, fordi vi alle vil hverandre vel, og vil det samme: forebygge mobbing i barnehagen gjennom samarbeid i dialog.

Under et dialogmøte foregår det mange prosesser, det er mange temaer og mange stemmer som skal høres. Ettersom vi va tre forskere tilstede under dialogmøtene, kunne vi spille på hverandre. Dersom det f.eks. var hender i været som en av oss ikke så, ble vedkommende gjort oppmerksom på dette av de to andre. Underveis kunne det dukke opp ulike perspektiver fra foreldre og ansatte, og vi kunne hjelpe hverandre å holde en tråd i diskusjonen ved å sette et spørsmål eller utsagn «på vent» til vi fikk avklart tema etter tema. Det kunne komme frem meninger/ytringer som krevde mye mot fra foreldre å gi uttrykk for. Det krever også en sensitivitet fra dialogleder å ivareta foreldre i slike situasjoner. Dette ble også tydelig ved at det i møtene kom frem mange temaer som lett kunne ha blitt enda mer utfordrende dersom vi ikke så tydelig innledningsvis hadde understreket de verdier dialogmøtene er avhengig av (FOR-modellen) for å få en dialog omkring et sårbart tema som mobbing.

Det kunne til tider være utfordrende å holde tidsskjemaet som var nødvendig for å komme igjennom plenumsdiskusjonen på en god måte og avslutte med «forslag til tiltak». Som

dialogledere kunne vi kjenne på dilemmaer underveis, og det var da fint å kunne få hjelp fra de to som hadde observatørrollen. Ingen av oss opplevde stillstand i møtene, men ut fra barnehagefaglig kunnskap og kunnskap om mobbing kunne vi stille spørsmål som spisset temaene fra foreldre og ansatte ytterligere. Erfaringene fra prosjektet viser at det er en stor fordel at dialogleder har en eller to å spille på i dialogmøtet.

Det betyr noe hvem som leder møtene. Vi kom utenfra og tilhørte hverken ansattgruppen eller foreldregruppen i gjeldende barnehage, og hadde ingen forhistorie eller viten om ting som tidligere hadde eller ikke hadde fungert. Det kan være en styrke, men det kan også være en utfordring, da ingen av oss hadde relasjoner til hverken ansatte eller foreldre. Etablerte relasjoner, posisjoner, og tidligere erfaringer kan skape trygghet og åpne dialog. Samtidig vet vi også at negative erfaringer fra relasjoner og posisjoner kan lukke for dialog i samarbeid. Dette kan bidra til at foreldre ikke er så frie i sine uttalelser som de ville vært dersom en uavhengig person ledet møtene. Dersom styrer/enhetsleder og/eller pedagogisk leder er bevisst på hvordan tidligere erfaringer, relasjoner og posisjoner kan innvirke på kommunikasjonen, og legger vekt på å formidle holdninger som fremmer fleksibilitet, oppmerksomt nærvær og raushet (FOR-modellen) i hele prosessen, vil det kunne bidra til en god dialog som fremmer samarbeid. Den web-baserte dialogmodellen er selvinstruerende og har et mangfold av støtteressurser til dialoglederen både til forarbeid, til selve møte og til etterarbeidet. Den legger opp til at barnehagens leder(e) skal lede dialogmøtene fordi vi mener at både erfaringer, relasjoner og kompetanse, som allerede er en del av barnehagens praksis, er det beste grunnlaget for å skape en dialogisk praksis, men ikke minst i å etablere denne praksisen i fortsettelsen av det forebyggende arbeidet mot mobbing. Hvorvidt det er styrer/enhetsleder eller en pedagogisk leder som skal lede møtet, er opp til den enkelte barnehage. Men vi anbefaler at man alltid er to om å lede møtet, og at den ene har hovedansvaret mens den/de andre har en støtte- og observatørrolle som trår til der det trengs.

Erfaringene våre, og evalueringene fra både foreldre og barnehageansatte, tilsier at dialogmøtene var viktige. Det var en annerledes form enn de tradisjonelle foreldremøtene. De var viktige fordi foreldre og barnehageansatte fikk til gode dialoger. Resultatene viser at dialogmøtene førte til at fellesskapsopplevelsen ble styrket og at bevisstheten rundt mobbetematikken og eget ansvar ble tydeliggjort. Ikke minst førte dialogen til en klarere felles forståelse av mobbing i barnehagen. Flere foreldre gir uttrykk for å ha fått en ny bevissthet vedrørende mobbing i barnehagen og en «aha-opplevelse».

Fikk en aha-opplevelse over at mobbing kan allerede skje i barnehage, når barna er små. Og at jeg som forelder har mye ansvar og må snakke sammen med barnet mitt om at det ikke skal skje med noen.

(Foreldre)

De barnehageansatte sier at fellesskapet med foreldrene er viktig, og at dialogmøtene bidro til åpenhet omkring temaer som foreldre og barnehagen kan løse sammen. En viktig grunn til de gode erfaringene tror vi også er at alle, både foreldre og barnehageansatte, ønsker å få til et godt samarbeid fordi alle vil barnas beste. Den positive innstillingen som vi erfarte på alle møtene bidro sterkt til gode dialoger.

HOLDNINGER SOM BAKGRUNN FOR DIALOGEN OM MOBBING I BARNEHAGEN
Resultatene fra evalueringene viste klart at dialogmøtet var med på å bevege holdninger, og skape bevisstgjøring omkring mobbetematikken i barnehagekonteksten.

Dialogmøte førte til at temaet ble løftet opp og jeg ble mer bevisst på egen rolle og hva kan jeg gjøre. Det er også viktig at vi fikk drøftet i fellesskap og hørt foreldrenes meninger.

(Ansatt)

Bevisstgjøring med tanke på egen rolle og ansvar kan være avgjørende for de tiltak som barnehagen iverksetter i samarbeid mot mobbing. Det kan også få en avgjørende betydning for det enkelte barnet når voksne samarbeider. Mobbing er et utfordrende tema som berører. Hele tematikken løfter frem store temaer som «Har mitt barn en venn?» «Hvem blir invitert/ikke invitert både inn i leken i barnehagen, i bursdager, hjem m.m.?» «Hva er den enkelte foreldres ansvar, hva er foreldrefellesskapets ansvar og hva er de ansattes ansvar?» Det er kort vei mellom sårbarhet og mobbing, både hos voksne og hos barn. Det gjør også at dialogen må tåle følelser og følelsesuttrykk, det spiller en stor rolle med hvilken holdning den enkelte går inn i dialogen om en slik sårbar tematikk. Dialogen er avhengig av at kjerneelementene i FOR-modellen (s.9) etterleves og løftes frem både før, under og etter møtet. I prosessen opplevde dialoglederne at **Fleksibilitet-Oppmerksom nærvær-Raushet** (FOR-modell) hadde sin funksjon med tanke på holdninger som ble fremmet som bakgrunn for dialogene.

Ett annet viktig holdningsaspekt i dialogen omkring mobbing er hvilket syn de voksne har vedrørende barn og barns atferd. Tradisjonelt har mobbeforskningen og mobbeforståelsen vært sentrert rundt et barnesyn der (1) noen skader noen andre, enten psykisk eller fysisk, (2) handlingen er intensjonell, (3) handlingen gjentas over tid, (4) det er makt/ubalanse mellom aktører. Barn og unge blir ofte tildelt roller som mobber og offer, og forklaringer og tiltak rettes i hovedsak mot den enkelte deltaker eller deltakerne i mobbesituasjonen. Denne forståelsen vil gi seg utslag i hvilke tiltak som iverksettes, og i denne sammenheng: hvordan innholdet i dialogen omkring mobbing vil bli. Ett eksempel fra resultatene i delprosjekt 2 viser at selv om et klart flertall av både foreldre og ansatte er uenige i påstander om at «barn nyter å plage andre» og «det er vanskelig å endre atferden til en som mobber», så finnes det også både ansatte og foreldre som er enige i disse påstandene (vedlegg 2). Dette er holdninger som vil kunne påvirke dialogene dersom flere foreldre og ansatte i en barnehage har dette synet på barn og atferd, og der det for eksempel er pågående mobbesaker. Vi opplevde ikke dette som en utfordring i dialogmøtene, men vi hadde uttalelser både fra ansatte og foreldre der vi som dialogledere måtte si ifra om at vi var uenige. Dialogen kunne da gå som følger:

Dialogleder: «Hvis jeg forstår deg rett så tenker du at ... (gjentar det som er sagt)».

Foreldre/ansatte: Bekrefter/avkrefter/utvider det som er uttalt.

Dialogleder: «Her er jeg uenig med deg, men jeg tenker det er viktig at du og styrer tar en prat om dine tanker omkring dette, men akkurat nå avslutter denne diskusjonen her.»

Det betyr *ikke* at vi ikke tåler uenighet på et dialogmøte, tvert imot. Men holdninger som definerer barn negativt eller fastslår sannheter om barn på en måte som kan virke krenkende på foreldre (f.eks. knyttet opp mot diagnoser), har ikke sin plass på et felles dialogmøte i barnehagen.

Det samme gjelder resultatene knyttet direkte til hvorvidt barn handler intensjonelt («Barn i barnehagen vet hva de gjør når de plager andre», vedlegg 1). Selv om intensjonalitet ikke nødvendigvis er et kjennetegn på mobbing, slik det fremgår av resultatene i denne undersøkelsen, kan det fremtre som et syn på barns atferd i dialogen, som «skyldspørsmål» og negative eller stigmatiserende benevnelser og definisjoner av barn som: «Ja, du vet; det er noen barn som er utspekulerte og ondskapsfulle», «Jeg har sett barn i denne barnehagen som med fullt overlegg angriper andre barn». Denne type holdninger kan føre til at dialogen lukkes fordi den fastslår sannheter om barn og barns atferd som igjen kan skape grunnlag for at man legger alt ansvaret for mobbeepisoder over på barnet.

Samtidig viser resultatene fra dette forskningsprosjektet at både ansatte og foreldre er opptatt av at den som utsetter andre for mobbing skal få hjelp og støtte fra voksne (s. 42, pkt. 7 i resultater). Mobbing burde ikke bagatelliseres og devalueres, det viser både foreldre og ansattes holdninger til mobbing. Dette indikerer at deltakerne i utvalget tar mobbing blant barna i barnehager på alvor, og gir grunnlag for å tro at ansatte i barnehager ville være opptatt av å oppdage og følge opp mobbing. Dette ble bekreftet i dialogmøtene, som i stor grad var preget av voksne som ønsket samarbeid, som tok ansvar og som ville inngå i dialog med hverandre. Disse holdningene førte til konkrete handlinger i etterkant av dialogmøtene. Eksempler på dette var:

- I flere barnehager laget man nye føringer for invitasjoner hjem på ettermiddagene og for bursdagsfeiringer.
- Foreldre knyttet noen kontakter i møtene der de avtalte at barna skulle være sammen og åpent invitere for eksempel på lørdags formiddag en gang i måneden til felles lek i barnehagen..
- Ansatte avtalte med foreldrekontakter at nye rutiner for utetiden skulle synliggjøres.
- Styrere lagde konkrete avtaler og forslag til rutiner med foreldre om økt tilgang til dialoger om hverdagshendelser.

VOKSNE SOM MOBBER

I delprosjekt 2 svarte foreldre og ansatte på spørsmål knyttet til hvorvidt voksnes mobbing av barn faktisk er noe som kan eksistere.

Analysen viser relativt sterk enighet om at voksnes mobbing av barn forekommer i barnehagen. Når forskningsfunnene bl.a. oppsummeres med at voksne er i stand til å mobbe barn i barnehagen og at det faktisk skjer, er dette en aktuell tematikk i barnehagen. Dette kom ikke opp som et tema i dialogmøtene. Vi mener at dette er en for sensitiv tematikk å ta opp i denne type fellesskap fordi det lett kan bli personangrep som ikke hører hjemme i et dialogmøte. Der barnehagen vet at dette skjer, må det selvsagt håndteres og følges opp av barnehagens ledelse.

Samarbeidsklimaet og kommunikasjonskulturen vil være avgjørende for hvordan voksne som mobber barn blir håndtert. Ansatte i barnehager jobber tett på hverandre både inne og ute. Å ha en kultur for å ta opp temaer i personalgruppen som handler om hvordan den enkelte ansatte møter barn, kan fort bli utfordrende for samarbeidsklimaet og lage ubehagelig støy mellom de ansatte. Redselen for å såre kolleger og uroen for at det kan lage støy i organisasjonen kan hindre at temaet blir tatt opp. Et sentralt spørsmål vil i denne

sammenhengen være: Hvor ligger de voksnes lojalitet når ansatte opplever at barn blir mobbet av voksne? Barn har rett til beskyttelse fra voksne og Rammeplan for barnehagen er tydelig på at personalet skal forebygge, stoppe og følge opp utestenging, mobbing, krenkelses og uheldige samspillsmønstre (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11).

Det kan også være vanskelig for foreldre å ta opp dette temaet med personalet, fordi det kan oppfattes som kritikk, som igjen kan føre til uro for at dette kan gå ut over ens eget barn i barnehagen.

Mobbing fra voksne kan komme til uttrykk på ulike måter. Det kan handle om å overse barn som ikke blir inkludert, avvising, bagatellisering av barns opplevelser og følelser, og definering av barn som syndebukker. Videre kan det handle om mimikk, kroppsspråk og stemmebruk.

Det kan være krevende å ta opp situasjoner hvor mobbing fra voksne finner sted. Det kan lett ende med at voksne går i forsvar og bagatelliserer det andre opplever som mobbing, og dermed reduseres mulighet for dialog. Å ha en åpen dialog mellom ansatte, og mellom ansatte og foreldre, hvor terskelen er lav for å be om unnskyldning når voksne har mobbet barn, vil være avgjørende for å kunne bidra til å fjerne tabuet rundt at voksne mobber barn.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

Dette forskningsprosjektet understreker alle de muligheter det ligger i dialogen der ansatte og foreldre kommer sammen og . Voksne som ser, samarbeider og handler der barn blir utsatt for mobbing. Barn i barnehagen er avhengig av de voksnes oppmerksomme nærvær og kjærlige støtte når de skal øve seg på å finne ut av lek og relasjoners muligheter og utfordringer. Og der foreldre og ansatte får til en dialog blir det tryggere å øve seg, mestre og feile og prøve igjen.

Mobbing i barnehagen handler ikke om aggressive eller manipulerende barn. Mobbing handler om sosiale prosesser på avveie der følelsene tar ville veier. Og i dette landskapet er det helt sentralt at foreldre og ansatte samarbeider om å hjelpe barn til å forstå både egne og andres følelser og følelsesuttrykk.

LITTERATURLISTE

- Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet*. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Bakhtin, M. M. (1984). *Rabelais and his World* (vol. 341): Indiana University Press.
- Boulton, M. J. (1997). Teachers' views on bullying: Definitions, attitudes and ability to cope. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 223–233.
- Cameron, D. L. & Kovač, V. B. (2016). An examination of parents' and preschool workers' perspectives on bullying in preschool. *Early Child Development and Care*, 186(12), 1961-1971.
- Creswell, J. W. (2007). Five Qualitative Approaches to Inquiry *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches* (s. 53-81). Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Eide, S. B. (2007). *Prinsipper og levd liv: samtaler om og oppfatninger av relasjonen mellom barn og mor i en barnevernkontekst* (vol. nr. 17). Oslo: Unipub.
- Eilertsen, T. V. (2004). *Aksjonsforskning på nært hold: muligheter og dilemmaer. I: Tiller T (red.) Aksjonsforskning*.
- Fonagy, P. (2001). *Attachment theory and psychoanalysis*. New York: Other.
- Fonagy, P. (2004). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. London: Karnac.
- Fosse, G. K. (2006). Mental health of psychiatric outpatients bullied in childhood. Phd avhandling, NTNU.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Helgeland, A. & Lund, I. (2016). Children's Voices on Bullying in Kindergarten. *Early Childhood Education Journal*, 1-9. doi: DOI 10.1007/s10643-016-0784-z
- Helgeland, A., Lund, I. (2017). Dialogmøter som forebyggende tiltak mot mobbing i barnehagen. *Barnehageforum*
- Holquist, M. (2002). *Dialogism: Bakhtin and his world*: Psychology Press.
- Humphrey, G. & Crisp, B. R. (2008). Bullying Affects Us Too: Parental Responses to Bullying at Kindergarten. *Australian journal of early childhood*, 33(1), 45-49.
- Johansson, E. (2002). *Små barns etikk*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Johansson, E. & Jahr, M.-C. (2013). *Små barns læring: møter mellom barn og voksne i*

barnehagen. Oslo: Gyldendal akademisk.

Kirves, L. & Sajaniemi, N. (2012). Bullying in early educational settings. *Early Child Development and Care*, 182(3-4), 383-400.

Lund, I. & Helgeland, A. (2018). *I samarbeid mot mobbing*. Oslo: Pedlex.

Lund, I., Helgeland, A., Kovac V.B., Nome, D., Cameron, D.L., Godtfredsen, M. (2015). Hele barnet, hele løpet: Mobbing i barnehagen. Oslo: Foredreutvalget for barnehager.

Løkken, G. (2000). *Toddler peer culture: the social style of one and two year old body subjects in everyday interaction*. Pedagogisk institutt, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforl.

McNiff, J. (2013). *Action research: Principles and practice*: Routledge.

Nome, D. Ø. (2017). De yngste barnas nonverbale sosiale handlingsrepertoar—slik det utvikler seg og kommer til uttrykk i norske barnehager. *Phd-avhandling Universitetet i Agder*

Nygren, P. (2008). En teori om barn og unges handlingskompetanse. I P. Nygren & H. Thuen (red.), *Barn og unges kompetanseutvikling* (s. 38-46). Oslo: Universitetsforlaget.

Olson, M., Seikkula, J. & Ziedonis, D. (2014). The key elements of dialogic practice in Open Dialogue: Fidelity criteria. *Worcester, MA: The University of Massachusetts Medical School*.

Perren, S. (2000). *Kindergarten children involved in bullying: Social behaviour, peer relationships, and social status*. Universität Bern, Basel.

Rigby, K. (2008). *Children and bullying: How parents and educators can reduce bullying at school*: Blackwell Publishingtiller

Schön, D. A. (2001). *Den reflekterende praktiker: hvordan professionelle tænker, når de arbejder*. Århus: Klim.

Seikkula, J., Alakare, B., Aaltonen, J., Holma, J., Rasinkangas, A. & Lehtinen, V. (2003). Open dialogue approach: Treatment principles and preliminary results of a two-year follow up on first episode schizophrenia. *Ethical Human Sciences and Services*, 5(3), 163-182.

Skoglund, R. I. (2015). Barn og konflikter i barnehagen : sett i lys av Gert Biestas perspektiv på demokrati og pedagogisk virksomhet (s. [40]-57). Oslo: Universitetsforl., cop. 2015.

Skårderud, F., Sommerfeldt, B. . (2008). Mentalisering - Et nytt teoretisk og terapeutisk begrep. *Tidsskrift for den norske legeforening*, 128(9), 1066-1069.

Stern, D. N. (2002). *The first relationship: infant and mother*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Sunnevåg, A.-K. (2012). *Barnehagen som læringsmiljø og danningsarena: en artikkelsamling om forsknings- og utviklingsarbeid i 17 barnehager i Hedmark* (vol. nr. 9-2012). Elverum: Høgskolen.

Tiller, T. (2004). *Aksjonsforskning i skole og utdanning*. Kristiansand: Høyskoleforlage

Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F. & Loeber, R. (2011). Do the victims of school bullies tend to become depressed later in life? A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 3(2), 63-73.

Utdanningsdirektoratet. (2017). Rammeplan for barnehagen. Forskrift om barnehagens innhold og oppgaver. fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>

Vaillancourt, T., Hymel, S. & Mcdougall, P. (2003). Bullying is power: Implications for school-based intervention strategies. *Journal of Applied School Psychology*, 19(2), 157-176.

Winnicott, D. W. (2003). *Leg og virkelighed*. København: Hans Reitzels Forlag.